

FRANJE

Mededelingen uit de Secties "Snellen" en "Ter Haar" van de Nederlandse
Entomologische Vereniging

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt tweemaal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* (Hübner, 1810), door Sjaak Koster.

Redactie: de besturen van de secties Snellen en Ter Haar.

Redactie-adres: Maurice Franssen, van Lidth de Jeudelaan 3, 6703 JA Wageningen.

T: 0317-422940, E: fransseq@xs4all.nl.

Bestuur sectie Snellen:

E-mail: snellen@nev.nl

voorzitter: Louis van Deventer, Van Speijkstraat 45, 5151 MD Drunen. T: 06-37657985

secretaris: Marja van der Grift, De Oude Wei 5, 3958 DE Amerongen. T: 06-20618014

penningmeester: Frans Groenen, Kastanjedreef 7, 5571 AE Bergeijk. T: 06 18303213

lid: Jurriën van Deijk, Molenbeekstraat 23, 6871 WX Renkum

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Klaas Kaag, Hofstraat 14, 1784 RP Den Helder. T: 0223-630144,

E: klaas.kaag@hetnet.nl

secretaris: Maja de Keijzer, Cornelis de Wittstraat 36^e, 3311 GD, Dordrecht.

T: 078-6137704, E: boos@xs4all.nl

penningmeester: Rob Rossel, Nieuwendijk 12, 3252 LK Goedereede. T: 06-15047389,

E: r.rossel@coloribus.nl

lid: Piet van Son, Molenstraat 52, 5051 LH Goirle, T: 013-5343042.

E: pjaw.vanson@home.nl

lid: Trees Kaizer, Osdorperweg 529, 1067 SR Amsterdam. E: t.kaizer@planet.nl

Lidmaatschap voor leden van Snellen:

€ 10,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op banknummer (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53

t.n.v. Sectie Snellen in Soest. Dit onder vermelding van ‘Contributie Snellen’ **en het jaartal**.

Foreign members can pay their yearly subscription of € 10.00 at the international banking account number (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 in the name of Sectie Snellen in Soest (BIC code INGBNL2A).

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar:

€ 12,- per jaar, IBAN-nummer: NL 36 INGB 0004 3165 51 t.n.v. sectie Ter Haar, Nijmegen, onder vermelding van Contributie ter Haar **en het jaartal**.

Website NEV: www.nev.nl

Website Snellen: www.sectiesnellen.nl

Website Ter Haar: www.sectieterhaar.com

INHOUD

Marja van der Grift – Verslag Voorjaarsbijeenkomst Sectie Snellen 18 februari 2023	52
Guus Dekkers – Groene postzegels vergeleken	53
Ruben Meert – Zeewolfsmelkbladroller (<i>Acrolita subsequana</i>) nu ook aan Nederlandse kust te spotten	58
Maja de Keijzer – Verslag Voorjaarsbijeenkomst Sectie Ter Haar 1 april 2023	62
Rob Rossel – Financieel overzicht van de Sectie Ter Haar over het jaar 2022	68
Klaas Kaag – De Ter Haar – Snellen excursie 2022: een impressie	70
Maurice Franssen – Wat zijn goede stroopbomen?	73
Louis van Deventer – <i>Nycteola asiatica</i> (Krulikovski, 1904), kleine wilgenuil, niet in Nederland	75
Hans Hollander – Nachtvinders in het Vormersbos Wijchen, augustus 2021 t/m maart 2023	79
Hans Hollander – Nachtvinders in de Hatertse en Overasseltse Vennen	83
Klaas Kaag – Vier jaar genieten van <i>Buddleja</i> ‘Blue Chip’	87
Gerrit Tuinstra – De Lindevallei	90
Luc Willemse – Nederlandse Entomologische Vereniging	92
Najaarsbijeenkomst sectie Snellen	93
Najaarsbijeenkomst sectie Ter Haar	94
Richtlijnen voor auteurs van Franje	95

VERSLAG NAJAARSBIJENKOMST SECTIE SNELLEN 18 FEBRUARI TE AMERSFOORT

Marja van der Grift

Aanwezig (22 personen)

Ben van As, Theo Bakker, Jurriën van Deijk, Guus Dekkers, Louis van Deventer, Cees Gielis, Henk Gremmer, Marja van der Grift, Frans Groenen, Herman Hartsink, Jelle Jacobsen, Maurice Jansen, Klaas Kaag, Trees Kaizer, Louise de Kort, Sjaak Koster, Rayan Majoor, Albert Meek, Tymo Muus, John van Roosmalen, Remco Vos, Wolfgang Wittland.

We heten 2 nieuwe leden hartelijk welkom: Christien Nijsten en Steffanie Teekema.

Verslag vorige bijeenkomst 5 november 2022 (gepubliceerd in Franje 51)

Er zijn geen op- en/of aanmerkingen.

Bestuursmededelingen

Vervolg bestuurswisseling: Violet Middelman wordt opgevolgd door Marja van der Grift. Violet is niet aanwezig maar Louis geeft haar partner Remco Vos een presentje voor haar mee als dank voor haar inzet.

Het financieel verslag dat normaliter in de voorjaarsbijeenkomst wordt gepresenteerd komt in de najaarsbijeenkomst. Door de overdracht van de oude naar de nieuwe penningmeester is er een vertraging ontstaan.

De resultaten van de enquête die onder de leden is uitgezet worden in de najaarsbijeenkomst gepresenteerd.

Snellen bestond in 2021 40 jaar. In de najaarsbijeenkomst zal hier aandacht aan worden besteed.

Louis geeft kort aan wat besproken is in de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF) op 17 januari 2023. Violet Middelman en Remco Vos blijven deel uitmaken van deze werkgroep. Er hebben zich hiervoor geen andere leden aangemeld.

Op de homepage van de website van de NEV zijn voortaan ook de bijeenkomsten en activiteiten van Snellen te lezen.

Louis is voor de sectie Snellen aanwezig geweest bij het jaarlijkse overleg van de NEV met haar secties en geeft hier een korte toelichting over.

De bestuurlijke mededelingen zullen in het vervolg zoveel als mogelijk in de voorjaarsbijeenkomst worden gegeven en in de najaarsbijeenkomst meer inhoudelijke onderwerpen. De leden vragen wel ruimte en aandacht te blijven geven voor nieuwe informatie en ontwikkelingen in allerlei vorm in de najaarsbijeenkomst.

Rondvraag

De secties Snellen en Ter Haar maakten eerder gebruik van een cameraopstelling waarmee meegebrachte vlinders en materiaal (al dan niet geprepareerd) direct in beeld konden worden gebracht. Deze camera is in de loop der tijd verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor digitale fotografie. Vlinders die men wil presenteren kunnen nu alleen digitaal in beeld worden gebracht. De vergadering zag toch voordelen in de “oude” cameraopstelling. Tymo Muus geeft aan over een camera te beschikken waarmee meegebrachte vlinders ook ter plaatse kunnen worden gedigitaliseerd en vervolgens in beeld gebracht. Tymo neemt deze mee naar de volgende bijeenkomst.

De wilgenstippelmot, *Yponomeuta rorrella* (Hübner, 1796), kwam dit jaar op veel plaatsen in zulke hoge aantallen op het vanglaken dat het waarnemen van andere soorten er door bemoeilijkt werd (red.).

Foto: Trees Kaizer. Oeverlanden, Amsterdam, 8.vii.2023.

GROENE POSTZEGELS VERGELEKEN

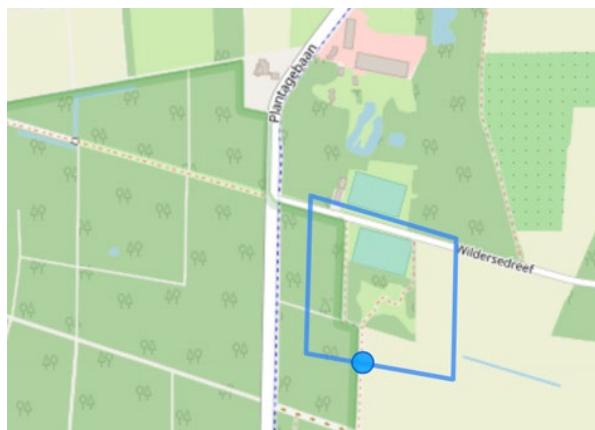
Guus Dekkers (tekst en foto's)

Introductie

Om uit eigen hand inzicht in eilandproblematiek te krijgen, zijn in 2021 twee groene postzegeltjes van ieder ca. 4 ha onderzocht op de daar voorkomende nachtvlinders en micro's.

Gebieden

In de buurt van Wouwse Plantage (Zuidwest-Brabant) bevindt zich het Nieuwe Wereldbos, een parkachtig project van lokale initiatiefnemers waarin zonder bestrijdingsmiddelen met lokale plantensoorten wordt gewerkt aan een aantrekkelijk landschap met ruimte voor een vlindertuin, gedenkbomen en gevarieerde hagen. Het sluit aan een kant aan op het veel grotere natuurgebied Wouwse Plantage. Aan de andere kant liggen akkers en sportvelden. Zie Fig. 1.

FIGUUR 1. Kaartje van Nieuwe Wereldbos, nabij Wouwse Plantage.

Net ten westen van Roosendaal ligt het Sputendonkse bos. Het is een relict essenhakhoutbos (*Fraxinus excelsior* L.) uit het begin van de 19^e eeuw. Het ligt sterk geïsoleerd tussen snelweg, spoorlijn en intensieve landbouw. Het is niet alleen verboden terrein, het is ook nog erg ontoegankelijk. Staatsbosbeheer houdt het gebied goed in de gaten maar hanteert een leunstoelbeleid en laat natuurlijke processen binnen het bos het landschap bepalen. Hierdoor is de ondergroei gevarieerd met allerlei inheemse bomen en struiken waarvan de inlandse vogelkiers een belangrijke is. Het ooit vochtige gebied ligt in het beekdal van de Sputendonkse beek die ter hoogte van het bos meer weg heeft van een diep uitgegraven boerensloot. Het beschermde bos herbergt echter nog relictpopulaties van enkele - niet nader te noemen - zeldzame planten. De invloed van vermessing vanuit de omringende intensieve landbouw en bio-industrie uit zich vooral in een bosrand met tientallen meters diepe ondergroei van braam en brandnetel.

FIGUUR 2. Kaartje van het Spuitendonkse bos, nabij Roosendaal.

Methoden

Behalve nachtvangsten met lampen en smeer (wijn met suiker) wordt ook overdag gezocht naar rupsen, blad mijnen, dagactieve motten en motjes en met feromonen gewerkt om wespvlinders te lokken. In het Wereldbos wordt gewerkt met een HPL lamp van 120 watt en een ML lamp van 160 watt. Deze schijnen op een laken en worden gedurende de avond bemonsterd. In het Spuitendonkse bos wordt gewerkt met twee Lepiled lampen (gunnarbrehm.de) in een opvouwbare nachtvlinder val (nhbs.com, XL Safari Moth Trap, zie Fig. 3). Deze worden de volgende ochtend rond zonsopgang bemonsterd. Beide gebieden worden in 2021 ieder 13 keer bezocht.

FIGUUR 3. Vanginstallatie in het Spuitendonkse bos.

Resultaten

In onderstaande tabel staat het aantal waarnemingen van een soort vermeld. Dat wil zeggen dat per datum het aantal soorten - niet het aantal individuen - wordt genoteerd.

De beperkte steekproef laat zien dat een dekking van slechts 55% en 66% wordt gehaald. De vergelijking van het aantal soorten tussen de twee gebieden is daarmee niet meer dan een indicatie dat het Wereldbos bio-diverser en het Spuitendonkse bos bio-eenzijdiger is. Dit resultaat is niet verrassend gezien de verschillen in landschapsvariatie. Het Wereldbos wordt begrensd door een groter natuurgebied terwijl het Spuitendonkse bos een ecologisch eiland is. Zie voor uitleg van de rekenmethode en verdere details het gelijknamige verslag op de website van Ter Haar.

	Sputendonkse bos	Wereldbos
totaal aantal soorten (a)	217	399
eenmalige waarnemingen (b)	135	212
tweemaal waargenomen (c)	54	108
meerdere waarnemingen	28	79
Chao: $a+b^2/2c$	386	607
dekking: totaal aantal / Chao	56%	66%
zeer algemene soorten	87%	66%
zeldzame soorten	0,5% (=1)	5%
zeer zeldzame soorten	0%	1%
nieuw voor de gemeente Roosendaal in 2021	12	61

FIGUUR 4. Viervlekdwergmot, *Bohemania quadrimaculella*.
Wouw Oostlaar, 15 vii 2021.

Een verschil dat meer indruk maakt, is het grote aantal zeldzame en zeer zeldzame soorten in het Wereldbos (21) en het grotendeels ontbreken ervan in het Sputendonkse bos (1). In het Sputendonkse bos ontbreken ook de habitatspecialisten die afhankelijk zijn van de vogelkers-essen associatie (*Pruno-Fraxinetum*).

In het Sputendonkse bos vliegen vooral zeer algemene soorten en er is een sterke overeenkomst met de vlinders van mijn stadstuintje op enkele kilometers afstand. De leukste (zeldzame) soort is er de viervlekdwergmot - *Bohemania quadrimaculella* (Boheman, 1853) (Fig. 4) waarvan nog weinig bekend is en slechts vermoed wordt dat die leeft van zwarte els (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.).

In het Wereldbos vinden we maar liefst 21 zeldzame en zeer zeldzame soorten (definitie van waarneming.nl in 2021): haagbeukmot, *Agrotera nemoralis* (Scopoli, 1763) (Fig. 5); dennenappelbladroller, *Gravitar mata margarotana* (von Heinemann, 1863) (Fig. 6); maansnuituil, *Zanclognatha lunalis* (Scopoli, 1763) (Fig. 7); pijpenstro-uil, *Apamea aquila* (Donzel, 1837) (Fig. 8), grauwe spaandermot, *Blastobasis phycidella* (Zeller, 1839); levervlekmot, *Ancylosis oblitella* (Zeller, 1848); zalmkleurig knoopvlekje, *Eucosma metzneriana* (Treitschke, 1830); kraagvleugelmot, *Nephoterix angustella* (Hübner, 1796); tweestreepoogbladroller, *Epinotia granitana* (Herrich-Schäffer, 1851); zwartvlekgranietmot, *Eudonia dellunella* (Stainton, 1849); kanariepietje, *Agapeta zoegana* (Linnaeus, 1767); grijze dwergbladroller, *Pammene obscurana* (Stephens, 1834); panterspitskopmot, *Ypsolopha sequella* (Clerck, 1759); lichte zwamboorder, *Crassa tinctella* (Hübner, 1796); bruine sikkelluil, *Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller, 1775); bosbesbruintje, *Macaria brunneata* (Thunberg, 1784); eikenuiltje, *Dryobotodes eremita* (Fabricius, 1775); gele snuituil, *Paracalax tristalis* (Fabricius, 1794); marmereuil, *Polia nebulosa* (Hufnagel, 1766); hoekbanddennenspanner, *Pennithera firmata* (Hübner, 1822);

populierengouduil, *Xanthia ocellaris* (Borkhausen, 1792); esdoorndwergspanner, *Eupithecia inturbata* (Hübner, 1817).

FIGUUR 5. Haagbeukmot, *Agrotera nemoralis*. Wouwse Plantage, 2.vi.2021.

FIGUUR 6. Dennenappelbladroller, *Gravitarmata margarotana*. Wouwse Plantage, 3.v.2021.

FIGUUR 7. Maansnuituil. Wouwse Plantage, 26.vi.2021.

FIGUUR 8. Pijpenstro-uil op smeer. Wouwse Plantage, 31.vii.2021.

Zie voor de volledige soortenlijst: <https://waarneming.nl/users/82005/observations/>.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Staatsbosbeheer in de persoon van Joey Braat en Stichting Nieuwe Wereldbos in de persoon van Peter van de Sanden die de vergunningen verleend hebben.

Voor discussie, conclusie en referenties zie het gelijknamige monitoringsverslag op de website van KNNV Roosendaal:

<https://roosendaal.knnv.nl/werkgroep/insectenwerkgroep/>

dekkers.guus11@gmail.com

ZEEWOLFSMELKBLADROLLER (*ACROCLITA SUBSEQUANA*) NU OOK AAN NEDERLANDSE KUST TE SPOTTEN

Ruben Meert

In het najaar van 2018 werd *Acroclita subsequana* (Herrich-Schäffer, 1851), zeewolfsmelkbladroller, voor het eerst aan de Belgische kust vastgesteld na een lichtvangst te Koksijde door de Bladmijnenwerkgroep van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Na controle van foto's van rupsen op zeewolfsmelk (*Euphorbia paralias* L.) bleek de soort er al op z'n minst 2 jaar eerder voor te komen. Intensievere zoekacties naar rupsen toonden vervolgens aan dat de soort op heel wat meer plaatsen te vinden was en lokaal allesbehalve zeldzaam kon worden genoemd (Wullaert & Meert, 2019). Ondertussen gaan de waarnemingen tot in Wenduine aan de Belgische Oostkust. Hoewel nog geen Belgische vondsten werden gedaan in de omgeving van de Nederlandse grens (regio Zeebrugge - Knokke), leek het een kwestie van tijd vooraleer de soort ook in Nederland zou opduiken.

Tymo Muus zocht van 2019 tot 2021 reeds op enkele locaties langs de Zeeuwse kust, maar kon toen enkel sporen en rupsen van *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, 1799), anjerbladroller, aantreffen op de aanwezige zeewolfsmelkplanten. Concreet ging het om volgende locaties:

- Oranjezon, Oostkapelle, 1.vi.2019 (exuviae en nog enkele rupsen van *C. pronubana*).
- Haamstede, Verklikkerstrand, 31.i.2021 (veel rupsen van *C. pronubana*).
- Duinen bij Westenschouwen, +/- 31.i.2021 (alle planten onaangetast).

Net in de buurt van die laatste locatie werd op 27.x.2022 door Maarten Sluijter een eerste imago van zeewolfsmelkbladroller gevangen in een lichtval, op de vogeltrektelpost 'De Punt' (waarneming.nl, 2022). Een week later konden meer zuidelijk ook rupsen worden aangetroffen op enkele zeewolfsmelkplanten te Westkapelle (pers. obs.) (Fig. 2). Nadat hierdoor vraatbeeld en habitus van de rups wat meer bekend werden, volgden in november 2022 nog meer rupsenvondsten langs de kust te Zeeland. Op 16.xi.2022 werden zelfs 2 rupsen gezien in Kwade Hoek (Zuid-Holland) (waarneming.nl, 2022).

FIGUUR 1. *Acroclita subsequana*, uitgekweekt imago op 11.xii.2022 (van rups in Westkapelle op 5.xi.2022). Foto: Ruben Meert.

De zeewolfsmelkbladroller kent 2 generaties per jaar en is als imago (Fig. 1 & 5) vooral in de lente en herfst te vinden. De rupsen van de lentegeneratie leven in volle zomer, die van de najaarsgeneratie overwinteren. Onder kweekomstandigheden kunnen die laatste zich binnenshuis toch snel tot imago ontwikkelen: meermaals werd vastgesteld dat in de late herfst verzamelde rupsen al in december uitslopen.

FIGUUR 2. *Acroclita subsequana*, Westkapelle, 5.xi.2022, volgroeide rups op zeewolfsmelk.
Foto: Ruben Meert.

FIGUUR 3. *Acroclita subsequana*, Westkapelle, 5.xi.2022, vraatbeeld op zeewolfsmelk.
Foto: Ruben Meert.

De rupsen hebben een (bruin)gelig abdomen, soms groenig getint met zwarte pinacula. De prothoracale plaat is bruin, soms geelbruin, met donkere zones voor- en achteraan. De analplaat is geelbruin en de borstpoten zijn bruin. Ze spinnen de topscheuten of blaadjes van zeewolfsmelk bij elkaar tot een soort tunnel, die tegen de stengel ligt. Hierdoor ontstaat een opvallende, bruine verkleuring (Fig. 3). Soms is er aan de buitenzijde donkere frass te bemerken. In geval van grootschalige aantasting kunnen de voedselplanten er erg gehavend uitzien. De verpoping gebeurt in de vrije natuur doorgaans in een cocon in de tunnel. De pop wringt zich, zoals bij alle bladrollers, eerst naar buiten vooraleer uit te sluipen (Fig. 4). Naast zeewolfsmelk gebruiken de rupsen tevens kustwolfsmelk (*Euphorbia portlandica* L.) als voedselplant, die echter niet voorkomt in Nederland en België.

FIGUUR 4. *Acroclita subsequana*, Westkapelle, exuvia op 16.xii.2022. Foto: Ruben Meert.

FIGUUR 5. *Acroclita subsequana*, uitgekweekt imago op 11.xii.2022 (van rups in Westkapelle op 5.xi.2022), leg. Ruben Meert. Foto: Theo Garrevoet.

Ook de rupsen van de uiterst polyfage *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, 1799), anjerbladroller, kunnen op zeewolfsmelk worden aangetroffen. Bovendien leven ze op deze voedselplant op een zeer gelijkaardige wijze als zeewolfsmelkbladroller. Er lijkt met die smalle blaadjes dan ook weinig anders aan te vangen dan ze samen te spinnen tot een tunneltje. Rupsenvondsten worden daarom best fotografisch gedocumenteerd, want zich enkel baseren op het vraatbeeld is onvoldoende om uit te maken om welke van de 2 soorten het precies gaat. De variabele rupsen van anjerbladroller zijn uiteindelijk wel van die van zeewolfsmelkbladroller te onderscheiden: ze hebben doorgaans een eerder groen abdomen, soms een contrastrijkere thoracale plaat, grotere pinacula en groene borstpoten met bruine markeringen. Rupsenfoto's van deze laatste soort zijn o.a. terug te vinden op Lepiforum.org.

Dat de zeewolfsmelkbladroller in 2022 voor het eerst in Nederland werd vastgesteld, nadat er in de voorafgaande jaren ook al gericht naar werd gezocht, doet vermoeden dat die pas zeer recent het land wist te bereiken. De ingevoerde waarnemingen via waarnemingen.be, die in België sinds 2018 een gestage uitbreiding langs de kustlijn richting Nederland suggereren, ondersteunen alvast deze hypothese.

Zeewolfsmelk komt over de volledige lengte van de Nederlandse kust voor. Dit biedt een bijzondere opportuniteit om de verspreiding van de zeewolfsmelkbladroller nauwlettend te monitoren. Wie zoekt naar rupsen, maar ze niet vindt, geeft dus ook die gegevens best door: nulwaarnemingen kunnen later immers als ijkpunt dienen. Zo zullen makkelijker tendensen worden opgemerkt omtrent de eventuele opmars van de soort.

Dankwoord

Dank aan Tymo Muus voor de aanvullende gegevens en het nalezen. Theo Garrevoet wordt bedankt voor het prepareren en fotograferen van de uitgekweekte imago's.

Bronnen

Lepiforum.org 2022. LepiWiki: *Cacoecimorpha pronubana*. —

https://lepiforum.org/wiki/page/Cacoecimorpha_pronubana [bezocht op 16.xii.2022].

Waarneming.nl 2022. *Acroclita subsequana*. — www.waarneming.nl [bezocht op 16.xii.2022].

Wullaert, S. & Meert, R. 2019. *Acroclita subsequana* (Lepidoptera: Tortricidae), new to the Belgian Fauna. *Phegea* 47(4): 124-128

(https://www.researchgate.net/publication/337948415_Acroclita_subsequana_Lepidoptera_Tortricidae_new_to_the_Belgian_fauna)

ruben_meert@hotmail.com

VERSLAG VOORJAARSBIJENKOMST

SECTIE TER HAAR 1 APRIL 2023

Maja de Keijzer

Aanwezig (27 personen)

Frits Bruijnis, Willem Bruul, Guus Dekkers, Louis van Deventer, Maurice Franssen, Cees Gielis, Marja van der Grift, Hans Groenewoud, Carel ten Ham, Astrid van Helmond, Hans Hollander, Abel Jagersma, Klaas Kaag, Jari Kampjes, Maja de Keijzer, Rayan Majoor, Bas van de Meulengraaf, Willem Oosterhof, Julian Overweg, Rob Rossel, Janny Sinnema, Siep Sinnema, Piet van Son, Henk Stuurman, Joke Stuurman-Huitema, Gerrit Tuinstra, Kees Zwakhals.

Afwezig met bericht van verhindering (4 personen)

De volgende personen hebben een bericht van verhindering gestuurd: Bert Groothedde, Trees Kaizer, Frans Post, en Cun Wijnen.

Nieuwe leden: (1 persoon)

Sinds de laatste bijeenkomst van 15 oktober 2022 heeft Steffanie Teekema zich als lid aangemeld. Een hartelijk welkom aan Steffanie.

1 Diverse bestuursmededelingen

1.1 Opening van de vergadering door de voorzitter

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom. Uiteraard wordt er geïnventariseerd wie in de pauze soep wil hebben en de presentielijst wordt rondgestuurd.

Vervolgens vertelt Klaas over de cursus genitaalpreparaat maken die open stond voor de leden van de Secties Snellen en Ter Haar, gehouden in De Schaapskooi in Overboeicop op 11 maart 2023. De cursus is georganiseerd door Cees Gielis en Maurice Franssen. Slechts vijftien leden konden deelnemen, er is namelijk een beperkt aantal binoculairs beschikbaar. Jammer genoeg moesten daarom een paar leden worden teleurgesteld, maar het ligt in de bedoeling om nogmaals een dag te organiseren. Louis van Deventer, voorzitter van de Sectie Snellen, vult aan dat deze cursus zeker nogmaals aanbevolen zal worden bij de leden van de Sectie Snellen en hij hoopt op minimaal 10 deelnemers. Houd het in de gaten, en meld je dan zo snel mogelijk aan, want voor een aantal vlindersoorten is een zekere determinatie echt afhankelijk van de determinatie van het genitaalpreparaat.

In het vroege voorjaar is werken met stroop altijd weer interessant, ook nu kun je al soorten lokken. Klaas is al met stroop op bomen smeren actief geweest en zag onder andere *Conistra rubiginosa* (Scopoli, 1763), zwartvlekwinteruil, en ook een heel vroege *Agrotis ipsilon* (Hufnagel, 1766), grote worteluil.

Verder wordt vermeld dat het Rapport Living Planet van het WWF verschenen is, evenals het jaarverslag nachtvinders 2022 van de Vlinderstichting: Vlinders, libellen en hommels

geteld, de pdf is te vinden op <https://assets.vlinderstichting.nl/docs/5b28c5b3-b62e-44cb-a140-334bcad1b6fe.pdf>.

1.2 Besturenberaad NEV

Maja de Keijzer is namens het bestuur bij het Besturenberaad voorafgaande aan de NEV wintervergadering geweest. Alle NEV secties kunnen een vertegenwoordiger sturen naar dit beraad en een samenvatting geven van de activiteiten van het vorig kalenderjaar (aantal leden, bijeenkomsten, excursies, cursussen, nieuwsbrieven en tijdschriften zoals bij ons *Franje* etc.). De NEV heeft ook een verzoek naar de Secties toe: geef a.u.b. leuke en interessante nieuwtjes ook door aan de NEV voor de algemene NEV-website, waarop ook een agenda te vinden is. Voor serieus entomologisch onderzoek is het mogelijk bij de NEV subsidie aan te vragen (denk aan optiek, onderzoeksmateriaal e.d.). Het NEV bestuur wil ook graag dat elke Sectie haar leden aanmoedigt om NEV lid te worden. Een advertentie hiervoor wordt doorgestuurd naar de redacteur van *Franje*.

1.3 Databeheer van Noctua in de toekomst. Wie wil meedenken?

Ofwel: hoe verder met de gegevens van zowel Noctua, verzameld door de Secties Ter Haar en Snellen, als De Vlinderstichting, en Microlepidoptera.nl, en de Stichting Tinea en de oude WVF (Werkgroep Vlinderfaunistiek)?

Leden van de twee vlindersecties, Snellen en Ter Haar, hebben jarenlang hun waarnemingen doorgegeven (in excelformaat, als lijstje, of via Orde/Klasse) voor de database Noctua die opgezet is en beheerd werd door Willem Ellis. Leden van de secties konden bij Willem altijd informatie opvragen uit deze database over soorten in hun leef- of onderzoeksgebied of verspreidingsgegevens van bepaalde soorten. Beheer viel onder de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF). Deze WVF samengesteld uit leden van Ter Haar en van Snellen als zodanig bestaat weliswaar niet meer, maar er is wel degelijk een jaarlijkse overlegstructuur tussen de Vlinderstichting, het bestuur van Ter Haar en van Snellen, en de eigenaars van Microlepidoptera.nl.

Recent is officieel, na het overlijden van Joop Kuchlein, zijn waarnemingsbestand kleine vlinders, ondergebracht als de Stichting Tinea, overgedragen aan de Vlinderstichting. Er is nu een nieuwe situatie ontstaan, want de Vlinderstichting heeft zodoende materiaal van zowel macro- als microvlinders in handen. Maar op welke manier moet er verder gegaan worden? Jurriën van Deijk van de Vlinderstichting benadrukt dat er bij de Vlinderstichting niet voldoende kennis aanwezig is over de microvlinderfauna. Hoe kun je dan waarnemingen beoordelen op betrouwbaarheid?

Het waarnemingsbestand Noctua met macro-nachtvlinderwaarnemingen, gevormd door de kern van de Ter Haar leden, wordt gebruikt om de gegevens op Vlindernet bij te houden en gaat op termijn over naar de NDFF. Helaas zijn de kaartjes niet up to date op de site.

Vragen voor de toekomst: Hoe open en publiek wordt de informatie? Kan je in de toekomst waarnemingsplekken “blurren” en onzichtbaar maken, zodat ze niet onder massa-vlindertoerisme te leiden hebben? Hoe betrouwbaar is de verzamelde informatie en wie

valideert al die waarnemingen? Hoe kunnen gegevens gebruikt worden voor ecologisch beheer, voor faunistische informatie?

De huidige afspraak is dat er minimaal 1 keer per jaar een fysieke vergadering komt en dat er om de paar maanden een videovergadering zal zijn tussen de leden. Wie doet er mee? Namens Ter Haar zit nu alleen Klaas Kaag in deze overlegstructuur. Welke Ter Haar leden zijn gemotiveerd om hier ook aan deel te nemen? Meld je aan bij Klaas Kaag en volg Rayan Majoor, die als eerste zijn hand opsteekt.

1.4 Penningmeesterschap

De penningmeester komt naar voren en vertelt de vergadering dat hij helaas na een wel heel korte tijd als penningmeester om gezondheidsredenen moet terugtreden als bestuurslid. Het is hem duidelijk geworden dat hij helaas restverschijnselen heeft overgehouden na ziekte en deze functie waarbij het op zeer grote accuratesse aankomt kan hij helaas niet naar behoren vervullen. Hans krijgt applaus en bloemen (Fig. 1). Hoe verder te gaan komt later ter sprake bij het punt bestuurswissel.

FIGUUR 1. Klaas overhandigt bloemen aan Hans.

Foto: W. Bruul.

2 Notulen van de vorige bijeenkomst (15 oktober 2022, gepubliceerd in *Franje* 51, pp 4-7)

Er zijn vanuit de zaal geen opmerkingen. Het verslag wordt goedgekeurd en is hierbij vastgesteld, met dank aan de secretaris.

3 Financiële zaken

3.1 Jaarrekening 2022/Balans

Hans Groenewoud presenteert de jaarrekening over 2022. Hij leidt ons door de inkomsten en de uitgaven (Fig. 2). Sommige posten komen soms wat laat binnen zodat de gegevens nog niet 100% accuraat zijn. Een aantal leden heeft nog niet de contributie over het kalenderjaar 2022 betaald.

FIGUUR 2. Hans legt het nog een keer uit.

Foto: W. Bruul.

3.2 Begroting 2023

Op basis van de jaarrekening is een begroting voor 2023 gemaakt, waarbij er van uit wordt gegaan dat alle kosten zullen stijgen (denk aan zaalhuur, reiskosten, porto Franje, drukkosten Franje e.d.).

3.3 Kascontrolecommissie

Hans Hollander en Jannie Sinnema zijn de twee kascontrolecommissieleden. Zij geven aan al wel diverse stukken digitaal ontvangen te hebben, maar nog niet op tijd over alle benodigde gegevens konden beschikken. Daarom kan nu geen decharge worden verleend over 2022, maar wordt de controle later in het jaar uitgevoerd. Als aanbevelingen aan de

penningmeester geven de beide leden aan om de informatie niet zo kort voor de bijeenkomst te sturen en om het journaal consistentier op te stellen, zodat controle eenvoudiger wordt.

Hans Hollander heeft nu twee keer zijn taak verricht en Jannie Sinnema gaat nog een jaar door. Hans wordt vervangen door Willem Oosterhof, die als dank een applaus krijgt.

4 Bestuurswissel

Het heikele punt van vandaag is de samenstelling van het bestuur. Zoals al eerder aangekondigd zijn Maja de Keijzer en Piet van Son statutair aftreedbaar in november van dit jaar. Er is een vervanger nodig voor de functie van secretaris en voor een gewoon lid. Daarbij komt nog de zojuist vrijgevallen plaats van de penningmeester. Eerdere oproepen hebben geen reacties opgeleverd, actief lobbyen door het bestuur achter de schermen leverde een vervanger voor Piet op. Net als alle verenigingen draait Ter Haar alleen door en voor de leden en voorzitter Klaas Kaag maakt dat heel duidelijk: niemand de deur uit voor dit is opgelost.

Uiteindelijk lukt het. De nieuwe penningmeester wordt Rob Rossel. Henk Stuurman zal de huidige financiële administratie van Hans Groenewoud overnemen en die in goed geordende staat overgeven aan Rob, die zodoende wordt ingewijd in alle ins en outs. Bas van de Meulengraaf neemt de rol van bestuurslid over van Piet en Maurice Franssen is bereid om de rol van secretaris op zich te nemen en daardoor weer tot het bestuur toe te treden.

De drie nieuwe toekomstige bestuursleden worden met een geweldig applaus begroet.

5 Website van de Sectie Ter Haar

Hans Groenewoud blijft wel de webmaster van onze website. Om een website interessant te houden voor regelmatig gebruik, zullen we van tijd tot tijd materiaal moeten aanleveren bij de webmaster. Denk aan interessante nieuwtjes, leuke foto's, korte of langere verslagen over inventarisaties of ervaringen, alles is welkom. Lever je teksten in Word aan bij Hans Groenewoud en hij zal zorgen dat alles op de website gepresenteerd wordt. Cees Gielis merkt op dat hij bezig is met een vlinderoverzicht uit eigen omgeving en dat hij wellicht iets in kan sturen.

6 Jaarlijks excursieweekend: de plannen voor 2023 en 2024

Het jaarlijkse excursieweekend van de secties Snellen en Ter Haar wordt dit jaar gehouden in Wilhelminaord in Drenthe. De informatie is al per email aan de leden verzonden, samen met een aanmeldingsformulier en de aanwijzingen voor deelname. Er zijn al vergunningen binnen, zoals voor plekken in het Drents-Friese Wold; voor andere gebieden wordt er nog onderhandeld. Klaas Kaag heeft al contact met de Drentse vlinderwerkgroep die bezig is met een faunistische vlinderatlas voor de provincie. Wie weet levert het komende weekend nog interessante aanvullingen op.

Nog wat verder weg in de toekomst is er een mogelijkheid dat Maurice Jansen in Zeeland een excursieweekend gaat organiseren. De ideeën zijn er, maar er moet nog worden gezocht naar overnachtingsplekken. Een andere mogelijkheid, wellicht voor 2025 is een excursie in de omgeving van Doorwerth, er is ervaring met een Floron-kamp in die omgeving. Er zijn dus ideeën en plannen, maar ook hier is inbreng en hulp van de leden gewenst. Stel, je kent je eigen woonomgeving goed, weet leuke excursieplekken, kent de eigenaars van gebieden en hebt daar al goed contact mee, of je weet al een goede plek voor groepsaccommodatie in een gebied met excursiemogelijkheden, geef dat dan door aan het bestuur. Als je kunt en wilt helpen met een of meer onderdelen van een excursieweekend, meld je dan a.u.b. aan. Van de sectie Diptera is b.v. bekend dat de werkgroep primitief overnacht op scouting- of padvinderterreinen, de mycologen verblijven vaak in Nivon huizen, kortom verzamel informatie en deel die met het bestuur.

Henk Stuurman vraagt wat er in het verleden met alle gegevens van de excursies is gebeurd. Deze zijn altijd doorgegeven aan Noctua, dus terecht gekomen bij de informatie nachtvlinders op Vlindernet. Ook zijn de gegevens voor beheersmaatregelen doorgegeven aan de terreinbeheerders die vergunningen hebben gegeven voor nachtvlinderonderzoek.

6 Rondvraag

Bas van de Meulengraaf meldt dat hij weer potjes bij zich heeft. Men kan zich in de pauze bij hem melden. Siep Sinnema vraagt of er al iets bekend is voor het 25-jarig jubileum in november. Klaas meldt dat hij al met Rob de Vos contact heeft over b.v. een korte terugblik over het ontstaan en doelstellingen van de sectie.

7 Volgende bijeenkomst Sectie Ter Haar

De najaarsbijeenkomst vindt plaats op zaterdag 4 november 2023.

FINANCIËEL OVERZICHT VAN DE SECTIE TER HAAR OVER HET JAAR 2022

Rob Rossel

Zoals door Hans Groenewoud op de laatste vergadering aangegeven moet hij helaas zijn functie als penningmeester neerleggen. Spijtig maar gezien zijn omstandigheden heel begrijpelijk. Bij deze nogmaals dank voor de gedane inspanningen. Omdat er een achterstand was ontstaan in de boekhouding heeft Henk Stuurman, onze oude penningmeester, aangeboden om het jaar 2022 af te maken. Hij is hiervoor naar Nijmegen gereden en heeft de stukken opgesteld. Vervolgens is hij naar Goedereede gereden om uitleg te geven en de boekhouding over te dragen. Heel fijn dat hij dit heeft willen doen. Aan de hand van deze stukken en onderliggende gegevens heb ik als nieuwe penningmeester het onderstaand verslag gemaakt. Misschien iets anders als u het gewend bent van Henk, maar ik ben dan ook geen boekhouder.

In het bankoverzicht treft u alle inkomsten en uitgaven aan zoals deze daadwerkelijk zijn gedaan op de bank. Het verschil van 485 euro is dan ook het verschil in de bankstand van 31 december 2022 ten opzichte van 1 januari 2022. De kosten zijn gerubriceerd per kostenpost. Alle bedragen zijn afgerond op hele euro's.

Bankoverzicht 2022		
Inkomsten	Resultaat	Begroot
Ontvangen contributies en donaties	1440	1362
Vooruit betaalde contributies	288	
Totaal baten	1728	1362
Uitgaven		
Zaalhuur Hei & Boeicop	180	175
Cursus/determinatiedag	0	150
Kosten Franje	673	440
Vergaderkosten bestuur	143	70
Reiskosten bestuur	0	295
Overige reis- en vergaderkosten	0	100
Bankkosten	187	130
Kosten website	60	
Onvoorzien	0	2
Totaal uitgaven	1243	1362
Verschil begin en eindstand bank	485	0

In de staat van baten en lasten, op de volgende pagina, komen alleen die gegevens welke betrekking hebben over het jaar 2022. Vooruit ontvangen contributies en vooruitbetaalde kosten komen dus niet op te staan. Door afrondingsverschillen is er 1 euro opgenomen.

Staat van baten en lasten 2022		
	2022	2021
Baten		
Ontvangen contributies en donaties	1440	1320
Totaal baten	1440	1320
Lasten		
Zaalhuur Hei & Boeicop	180	80
Cursus/determinatiedag	0	0
Kosten Franje	673	670
Vergaderkosten bestuur *	193	35
Reiskosten bestuur	0	108
Overige reis- en vergaderkosten	0	25
Bankkosten	187	142
Onvoorziene uitgave	0	25
Kosten website	60	0
Afrondingsverschil	1	
Totaal lasten	1294	1085
Saldo baten en lasten:	146	235

* incl. 50 euro vergaderkosten van 2022, betaald in 2023.

Op de balans staan alle bezittingen en schulden van Ter Haar. Hierop staan alle overlopende posten zoals nog te innen contributies (bezit) en al betaalde contributies (schuld), ook nog te betalen kosten komen hier als schuld te staan. De balans is in evenwicht met een eigen vermogen van 4272 euro.

Balans over 2022		
	31-12-2022	31-12-2021
Activa		
Banksaldo	4325	4810
Openstaande contributies	420	
Vooruit betaalde kosten website	112	
Totaal Activa	4857	4810
Passiva		
Eigen vermogen	4272	4126
Vooruit betaalde contributies	288	684
Nog te betalen kosten	50	
Voorziening Zomerexcursie 2023	247	
Totaal Passiva	4857	4810

Voor eventuele vragen: r.rossel@coloribus.nl of 06-15047389.

DE TER HAAR – SNELLEN EXCURSIE 2022: EEN IMPRESSIE

Klaas Kaag

Na alle COVID perikelen konden we in 2022 eindelijk weer met z'n allen op excursie. In deze bijdrage een korte impressie van een geslaagd weekend, dat plaatsvond van 1 t/m 3 juli. Het volledige verslag is te vinden op de website van de sectie Ter Haar (<https://www.sectieterhaar.com/verslagen-excursies/excursies.php>).

Het kamp

De meeste van de 29 deelnemers logeerden bij kampeerboerderij Poldersmaan in Camperduin (gemeente Bergen). Van daaruit werden de Schoorlse Duinen bezocht (ook gemeente Bergen) en het Zwanenwater (gemeente Schagen). In het Zwanenwater mochten elke nacht maximaal drie lakens staan, zodat de meeste deelnemers de Schoorlse duinen onveilig maakten. En met succes! Het was de eerste nacht warm (>15°), maar het was helder en er stond een vrij stevige wind (5-6 Bf) uit het westen tot zuidwesten, wat het aantal vlinders wat drukte. De tweede nacht zakte de temperatuur naar ca. 14 °C, maar was het bewolkt en de wind matig (3-4 Bf). De vlinders vonden dit duidelijk een stuk aangenamer.

De terreinen

De Schoorlse Duinen, in beheer bij Staatsbosbeheer, bestaan uit ruim 1700 ha extreem kalkarm zand. Zelfs in de zeereep is het kalkgehalte laag. Lokaal is er langs de paden sprake van enige verrijking met kalk door het gebruik van kleischelpen op de paden. Door de kalkarmoede, gecombineerd met overexploitatie door de plaatselijke bevolking, ontbrak een gesloten vegetatiedek. Hierdoor is het centrale deel diep uitgestoven landinwaarts, waar zich tot >50 m hoge duinen hebben gevormd. Sinds eind 19^e eeuw is geprobeerd deze stuivende duinen vast te leggen door het aanplanten van bomen. Naaldbomen bleken daarvoor het meest geschikt en tegenwoordig is meer dan de helft van het terrein beplant met naaldbos. In de uitgestoven valleien ontwikkelden zich uitgebreide vegetatie met Struik- en Kraaihei. In 1997 werd in de zuidwesthoek van het gebied een gat in de zeereep gegraven (de Kerf) om het zeewater ter plekke een primaire duinvallei in te stromen. Inmiddels is het gat weer dichtgestoven, maar is een fraaie vochtige duinvallei ontstaan. Tussen 2009 en 2011 waren er enkele grote en aantal kleinere branden waarbij ca. 270 ha bos en hei werd getroffen. Na de eerste schrik bleek het voor het duin nog zo slecht niet uit te pakken. Op een aantal plekken kon het duin weer stuiven en ook de heide bleek zich weer te verjongen. Aanvullend zijn sindsdien een aantal valleien geplagd om vochtige valleien te creëren en de heide de kans te geven zich te verjongen. Om al te sterke vergrassing tegen te gaan wordt een deel van het terrein permanent begraaasd door een stuk of 10 runderen, terwijl 's winters drukkengrazing met schapen wordt toegepast. Sinds najaar 2014 inventariseer ik nachtvlinders in de Schoorlse duinen. Bij aanvang van het kamp stond de teller inmiddels op 762 soorten (macro en micro). Wat er daarnaast door anderen wordt waargenomen heb ik niet bijgehouden.

Het Zwanenwater is sinds 1973 in beheer bij Natuurmonumenten. Daarvoor was het eeuwenlang privébezit. Vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw is naald- en loofbos aangeplant ten behoeve van de jacht. Het terrein is 572 ha groot en bestaat uit twee

uiteenwijkende duinenrijen met daartussen twee meren (het Eerste Water en het Tweede Water genoemd) en een grote variatie aan vochtige duinvalleien, natte graslanden, moerasjes en wilgenbos. De duinen zijn in principe tamelijk kalkarm, maar door verstuing en kwel van kalkrijk grondwater komen er op veel plaatsen sterke vocht- en kalkgradiënten voor, met een bijpassende variatie in plantengroei. In het Zwanenwater is jarenlang geïnventariseerd door Sjaak Koster. Sindsdien zijn ook de beheerder en vrijwilligers actief en worden sinds enkele jaren nachtvlinders gemonitord met een LED-emmer. De soortenlijst omvat meer dan 1000 soorten (Bron Noctua), maar omdat lang niet alles is gevalideerd is het precieze aantal onduidelijk.

De vangsten

Bij de kampeerboerderij werden met val en feromoon 30 soorten waargenomen, waaronder de gepluimde snuituil, *Pechipogo plumigeralis* (Hübner, 1825) en de zwaveldominomot, *Oegoconia caradjai* (Popescu-Gorj & Capuse, 1965) (Fig. 1), en de twee wespvlinders van wilg: gekraagde wespvlinder, *Sesia bembeciformis* (Hübner, 1806) en wilgenwespvlinder, *Synanthedon formicaeformis* (Esper, 1783).

FIGUUR 1. Zwaveldominomot, *Oegoconia caradjai*, bij de kampeerboerderij. Camperduin, in de val van Johan Roeland, 1.vii.2022.
Foto: Paul van Wonderen.

FIGUUR 2. Eikenblad, *Gastropacha quercifolia*, Zwanenwater, 1.vii.2022.
Foto: Joke Stuurman-Huitema.

Zwanenwater

In het Zwanenwater zijn in totaal 210 soorten gevangen: 132 macro's en 78 micro's. In de eerste nacht stonden de lakens vooral in de beschutting aan de oostkant. De tweede nacht kon er meer in open terrein gevangen worden. Er werden de tweede nacht ook ruim 60 soorten meer waargenomen, vooral micro's. Een topstuk hier in het westen, het eikenblad, *Gastropacha quercifolia* (Linnaeus, 1758) liet zich goed zien (Fig. 2) en ondanks de al vrij uitgebreide soortenlijst, werden er toch nog 7 nieuwe soorten waargenomen. Hiervan was

de wikke-uil, *Lygephila pastinum* (Treitschke, 1826) de spectaculairste; een duidelijke zwerver. De andere soorten zijn, gezien het voorkomen in de omgeving en hun waardplanten, niet onverwacht.

Schoorlse Duinen

In de Schoorlse duinen werden in totaal 428 soorten waargenomen, waarbij de macro's (211) en micro's (217) redelijk in balans waren. Ook hier schoof het zwaartepunt van de waarnemingen van oost (247 soorten) naar west (366 soorten, incl. 24 soorten overdag). Gedurende het weekend zijn 67 nieuwe soorten voor het gebied vastgesteld: 19 macro's en 48 micro's. Een aantal hiervan werd op meerdere plekken gezien. Leuk was dat de gekraagde wespvlinder die niet alleen bij de kampeerboerderij werd gevangen met feromoon, maar ook op twee plekken in het duin bij kruipwilgvegetatie. Veel van de nieuwe soorten waren, net als de gekraagde wespvlinder, gezien hun verspreiding en biologie wel te verwachten. Maar duidelijk is dat er dat weekend wel sprake was trekkende vlinders. Bij de macro's geldt dat in Schoorl voor de kadeni-stofuil, *Caradrina kadenii* (Freyer, 1836), de bonte marmeruil, *Deltote deceptor* (Scopoli, 1763), de bruine sikkelluil, *Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller, 1775)(Fig. 3) en waarschijnlijk ook de variabele w-uil, *Lacanobia suasa* (Denis & Schiffermüller, 1775), hoewel de laatste tegenwoordig wel vaker gezien wordt in Noord-Holland. Bij de micro's is dat vooral duidelijk bij de waarnemingen van de brede vlakjesmot, *Catoptria permutatellus* (Herrich-Schäffer, 1848) en de tomatenmineermot, *Tuta absoluta* (Meyrick, 1917). Op alle vanglocaties werden wel nieuwe soorten waargenomen, van 1 in het dennenbos langs de Muizenweg, tot maar liefst 25 in de zeereep tussen Hargen en Schoorl aan Zee. En ook in het duingebied rond Pirolavallei en de Baaknol, waarheen op zaterdag vanuit de kampeerboerderij gewandeld werd, zijn 5 nieuwe soorten vastgesteld (allen rupsen en/of vratsporen).

Tenslotte

Wil ik hierbij alle deelnemers bedanken voor hun enthousiasme en tijdig ingeleverde waarnemingenlijsten. Tymo bedankt voor hulp bij de determinatie van sommige micro's.

FIGUUR 3. Bruine sikkelluil, *Laspeyria flexula*, nieuw in Schoorl, 1.vii.2022.

Foto: Klaas Kaag.

WAT ZIJN GOEDE STROOPBOMEN?

Maurice Franssen

Iedereen die nachtvlinders lokt met stroop kent het verschijnsel wel: op sommige bomen komen veel meer vlinders dan op andere, terwijl overal dezelfde stroop wordt gebruikt en vaak ook de locatie of oriëntatie van de bomen nauwelijks verschilt. Ik heb zelf in de loop der jaren mijn voorkeuren wel gevonden maar ik vroeg me af of die bij andere vlindersaars hetzelfde zou zijn, met andere woorden of er een soort van consensus zou kunnen zijn over wat goede “stroopbomen” zijn en wat niet. Daartoe heb ik bij de Ter Haar voorjaarsbijeenkomst een kleine niet-representatieve enquête gehouden onder de aanwezigen. Ik had een lijstje gemaakt met de bomen waar ik zelf ervaring mee heb: eik, beuk, grove den/spar/lariks, populier, berk, wilg, els, en paaltjes bij een afrastering, en heb de aanwezigen per boom gevraagd naar hoe goed de stroop op die boom nachtvlinders lokt.

Van de ongeveer 20 mensen die deelnamen aan de “stemming” was een grote meerderheid (18 stemmen) het er over eens dat de inlandse eik (zomer/wintereik) de beste stroopboom is. Vervolgens was de vraag welke boom de zilveren medaille zou krijgen, maar daarover was heel wat minder consensus. De grove den kreeg 6 stemmen, waarbij werd benadrukt dat grove den veel beter is dan spar. Populier kreeg 3 stemmen. Beuk is mijn eigen nummer twee, maar die kreeg maar één andere stem, misschien omdat niet iedereen in een omgeving woont met mooie dikke beuken. Iedereen vond berk wel minder goed dan de rest, maar Rayan Majoor had juist bijzondere soorten op berk gehad die hij niet op andere bomen had gezien. Harry Groenink noemde grauwe abeel, die stond niet op de lijst maar dat is ook een goede stroopboom. Wilg is beter dan els, maar geen topser. Es stond niet op de lijst maar is ook een goede boom, volgens een van de aanwezigen. Iedereen was het er over eens dat paaltjes veel minder goed zijn dan bomen, en dode bomen staan helemaal onder aan de ranglijst: stropen op die substraten levert vaak enorme hoeveelheden pissebedden op, zoveel dat er geen plaats meer is voor vlinders. Daar kan je dus beter geen stroop aan verspillen.

Vanuit de zaal werd een belangrijke kanttekening geplaatst. Hoe goed een substraat is hangt ook af van wat er aan mogelijke stroopplekken is. Als er in een mooi gebied veel populieren staan dan zullen in ieder geval sommige populieren vol met vlinders zitten. Paaltjes zijn slecht, maar volgens Klaas Kaag had Ico Hoogendoorn vorig jaar tijdens de Snellen-ter Haar excursie veel succes met smeren op paaltjes bij de strandslag Schoorl aan zee, mede de omdat er niets anders was om op te smeren.

Nu rijst natuurlijk de vraag wat de oorzaak is van die voorkeuren. Mijn ervaring met eik is dat de ruwe en gegroefde bast er voor zorgt dat er altijd voldoende stroop blijft plakken, ook de dag erna nog, terwijl hij er bij een gladde berkenstam snel vanaf druïpt. Een van de aanwezigen zei daarom dat hij daarom altijd in de groeven van de berkenstam smeert. Ik denk ook dat het met hydrofliciteit te maken heeft: berk is waterafstotend waardoor de stroop er snel af loopt, terwijl beuk juist hydrofiel is waardoor de stroop er vrij snel intrekt. Eik zit daar net tussen in en dat is mogelijk een voordeel. Geur zal ook zeker een rol spelen:

veel bomen geven geurstoffen af, met name dennen en sparren, en dat zou vlinders kunnen afstoten of juist aantrekken.

Een bijzondere opmerking uit de zaal betrof het vlieggedrag van de vlinders die op stroop af komen. Zou het niet zo zijn dat nachtvlinders in eerste instantie op de boom kruipen waarbij ze overdag geslapen hebben? Veel overwinterende uiltjes zoals *Conistra vaccinii* (Linnaeus, 1761), variabele winteruil, en *Eupsilia transversa* (Hufnagel, 1766), wachtervlinder, hebben schutkleuren die perfect passen bij de dode bladeren onder een boom dus het zou zo maar kunnen dat ze daar overdag schuilen, 's avonds naar de eerste de beste boom klimmen om daar op te warmen om te gaan vliegen, maar dat nog even niet doen omdat ze daar een lekker maaltje vinden. Dat is volkomen in lijn met de observatie dat er in voor- en najaar in de schemering veel meer vlinders op de stroop zitten dan op het laken; de genoemde soorten zie je vaak pas later in aantal op het laken en dan is het juist rustiger op de stroop. Dat zou betekenen dat de schuilplaatsen rondom een boom van veel groter belang zijn voor stroopwaarnemingen dan het materiaal waarvan de stam gemaakt is. Een prikkelende gedachte die nader onderzoek vereist!

Bij deze wil ik iedereen bedanken die meegedaan heeft aan de "mini-enquête" bij de Ter Haar bijeenkomst. Ik houd mij aanbevolen voor verdere opmerkingen, mijn mailadres is fransseq@xs4all.nl.

Catocala nupta (Linnaeus, 1761), rood weeskind, zuigend aan stroop op een eik. Bennekom, 14.viii.2022. Foto: Rutger Las.

NYCTEOLA ASIATICA (KRULIKOVSKI, 1904), KLEINE WILGENUIL, NIET IN NEDERLAND

Louis van Deventer

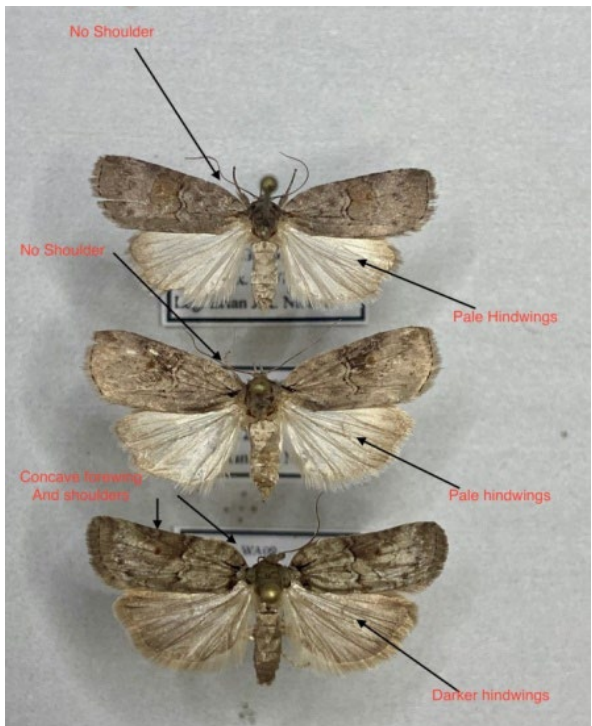
In Entomologische Berichten (van Deventer, 2008) werd door de auteur in een publicatie melding gemaakt van een nieuwe vlindersoort voor Nederland. Het ging over een *Nycteola* die op 9.x.1990 te Drunen door de auteur werd verzameld en door de noctuidenspecialist Michael Fibiger werd gedetermineerd als *Nycteola asiatica* (Krulikovski, 1904), kleine wilgenuil. De determinatie werd door hem verricht op basis van foto's van de betreffende vlinder.

In 2022 ontstond twijfel over deze determinatie; Jeroen Voogd en Brian J.K. Nielsen uit Denemarken uitten het vermoeden dat de *Nycteola* in bovengenoemde publicatie waarschijnlijk geen *N. asiatica* betrof, maar *N. revayana* (Scopoli, 1772), variabele eikenuil. Hierop besloot ik van deze vlinder een genitaalpreparaat te vervaardigen met als doel de twijfel weg te nemen. Onderzoek van het genitaal wees uit dat de vlinder inderdaad geen *N. asiatica* betrof, maar een vrouwelijke *N. revayana*. Deze uitkomst was voor mij aanleiding om de Nederlandse *Nycteola*'s nader te onder de loep te nemen; immers hoe kon het zijn dat Fibiger zich vergiste met de determinatie; lijken *N. revayana* en *N. asiatica* dan zoveel op elkaar?

Voor Nederland zijn in de vigerende naamlijst van de Nederlandse vlinders (Kuchlein & de Vos, 1999) twee soorten *Nycteola*'s vermeld: *Nycteola revayana* en *N. degenerana* (Hübner, 1799), fraaie wilgenuil. *N. asiatica* wordt daarin niet vermeld; de publicatie van *N. asiatica* in EB als nieuwe soort voor Nederland was immers na het verschijnen van deze naamlijst. *Nycteola revayana* is een algemene soort die in heel Nederland voorkomt en uiterst variabel is; *N. degenerana* is in de naamlijst aangeduid als incidentele vondst en is eenmaal waargenomen (Bussum 1919). *N. degenerana* verschilt van uiterlijk zo veel van de andere twee soorten, zodat dit qua determinatie geen probleem oplevert en wordt verder niet besproken. Anders is dit bij *N. asiatica* en *N. revayana* met zijn enorme variabiliteit.

Om meer informatie over dit onderwerp te krijgen, heb ik contact gezocht met enkele lepidopterologen in de ons omringende landen. Van Brian Nielsen uit Denemarken ontving ik een afbeelding van beide soorten waarop de kenmerkende verschillen werden aangeduid (Fig. 1). Als determinatiekenmerk van *N. asiatica* wordt door Nielsen de opvallend lichtere achtervleugels genoemd en de voorrand van de voorvleugel die vanaf de thorax gelijkmatig naar de apex verloopt; anders dan bij *N. revayana* die donkere achtervleugels heeft en een voorrand van de voorvleugel die vanaf het ontspringen van de thorax een duidelijke schouder laat zien.

Ook ontving ik een foto uit de collectie van Brian Nielsen met *N. revayana*'s en daarnaast *N. asiatica*'s, om het onderscheid tussen de beide soorten te duiden (Fig. 2).

FIGUUR 1. Kenmerkende verschillen tussen *N. asiatica* en *N. revayana*. De bovenste twee vlinders zijn *N. asiatica*, de onderste vlinder is *N. revayana*. Foto: Brian JK Nielsen.

FIGUUR 2. *Nycteola asiatica* en *Nycteola revayana* in collectie Brian J.K. Nielsen.

Op de Duitse website “Lepiforum.org” wordt *N. asiatica* behandeld en zijn diverse afbeeldingen te zien van mannelijke en vrouwelijke imago’s en hun genitaliën. De imago’s van de vlinders beantwoorden echter niet allen aan het kenmerk van de voorvleugels dat Nielsen aangeeft. Immers de afbeeldingen van de *N. asiatica*’s laten daar duidelijke schouders zien. De mannelijke en vrouwelijke genitaliën van beide soorten verschillen echter zodanig veel dat op basis daarvan een determinatie met zekerheid kan plaatsvinden (Fig. 3-6).

FIGUUR 3. Mannelijk genitaal van *Nycteola revayana*. Graz, Oostenrijk, iii.2021. Foto Horst Pichler.

FIGUUR 4. Mannelijk genitaal van *Nycteola asiatica*. Graz, Oostenrijk, 7.ix.2021. Foto: Friedmar Graf.

Verspreiding

Voor informatie over de verspreiding van *N. asiatica* had ik contact met diverse bronnen uit de ons omringende landen. In België is de soort als zwerver éénmaal waargenomen, in Duitsland zijn er incidentele waarnemingen in de meeste Bundesländer gemeld en vanuit het Verenigd Koninkrijk zijn er geen meldingen bekend. In Denemarken en Finland wordt *N. asiatica* regelmatig gezien als zwerver en met name in de maand september. De vlinder wordt het meest gemeld uit de Zuid- en Oosteuropese landen waar hij inheems is.

Levenswijze

N. revayana heeft eik als waardplant, voor *N. asiatica* worden wilg en ratelpopulier genoemd. Omdat de vlinder in de landen die ik raadpleegde uitsluitend als zwerver voorkomt, kon men geen bijzonderheden over de biologie geven.

Discussie

Nycteola asiatica en vooral de lichte vormen van *N. revayana* lijken uiterlijk zoveel op elkaar, dat een zekere determinatie op basis van alleen het uiterlijk m.i. niet betrouwbaar is; genitaalonderzoek is nodig daarvoor. Lichtere vormen van de vlinder met daarbij

lichtgekleurde achtervleugels lijken een indicatie te zijn voor *N. asiatica*. De vorm van de voorrand niet; immers zijn geschouderde voorvleugelranden op beide soorten te vinden.

Als het gaat om de vraag of *N. asiatica* ook in Nederland aan te treffen is, geven de respondenten uit Denemarken en Finland aan dat dit vrijwel zeker is. Mijn vermoeden is dan ook dat *N. asiatica* in collecties en waarnemingen aanwezig is maar nog niet is opgemerkt. Indien vlinders die aan de bovengenoemde beschrijving van *N. asiatica* voldoen op genitaal gecontroleerd worden; zou dit zomaar een echte *Nycteola asiatica* kunnen opleveren en dus een eerste echte bevestiging dat de soort ook in Nederland voorkomt.

FIGUUR 5. Vrouwelijk genitaal van *Nycteola revayana*. Graz, Oostenrijk, 16.xi.2019.
Foto: Horst Pichler.

FIGUUR 6. Vrouwelijk genitaal van *Nycteola asiatica*. Graz, Oostenrijk, 7.ix.2021.
Foto: Horst Pichler.

Dankwoord

Met dank aan Jeroen Voogd voor het attenderen op de mogelijke foutieve determinatie in de genoemde publicatie in EB en het meelesen van dit artikel, en de fotografen Horst Pichler, Friedmar Graf en Brian J.K. Nielsen voor de toestemming hun foto's te gebruiken in dit artikel.

Bronnen

https://lepiforum.org/wiki/page/Nycteola_asiatica

https://lepiforum.org/wiki/page/Nycteola_revayana

Kuchlein JH & de Vos R. 1999. Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders.
Backhuys Publishers, Leiden.

Van Deventer LJ. 2008. *Nycteola asiatica*, nieuw voor Nederland (Lepidoptera: Nolidae).
Entomologische Berichten 68(3): 109-110.

NACHTVLINDERS IN HET VORMERSBOS WIJCHEN

AUGUSTUS 2021 T/M MAART 2023

Hans Hollander (tekst en foto's)

Inleiding

In augustus 2021 ben ik begonnen met het tot april maandelijks smeren in een klein door woonwijken ingeklemd bosje in Wijchen (provincie Gelderland, gelegen tussen Nijmegen en de Maas), het Vormersbos. Tot 1980 lag dit tenminste 200 jaar oude bosje in agrarisch gebied.

Methode

Vanaf augustus 2021 t/m maart 2023 smeerde ik 131x (Tabel 1). De gebruikte smeer is een mengsel van rode wijn en suiker en werd aangebracht met een plantenspuit, circa een half uur voor zonsondergang. Circa drie kwartier na zonsondergang controleerde ik éénmaal.

TABEL 1. Aantal controles per jaar per maand (2021 t/m 2023).

Jaar	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Totaal
2020								6	4	4	5	6	25
2021	6	5	10	6	5	1	1	8	6	5	6	3	62
2022	2	3	5	1				3	8	8	2		32
2023	5	4	3										12
Totaal	13	12	18	7	5	1	1	17	18	17	13	9	131

Resultaten

In totaal vond ik 53 soorten macrovlinders en 6 soorten microvlinders en telde ik 2.873 individuen. In Tabel 2 is een overzicht opgenomen van het aantal individuen per soort per jaar. Het aantal soorten per jaar bedroeg in 2020 (augustus t/m december) 23, in 2021 (januari t/m december) 45, in 2022 (januari t/m november) 35 en in 2023 (januari t/m maart) 14. Van de macrovlinders zijn soorten gevonden uit 4 families:

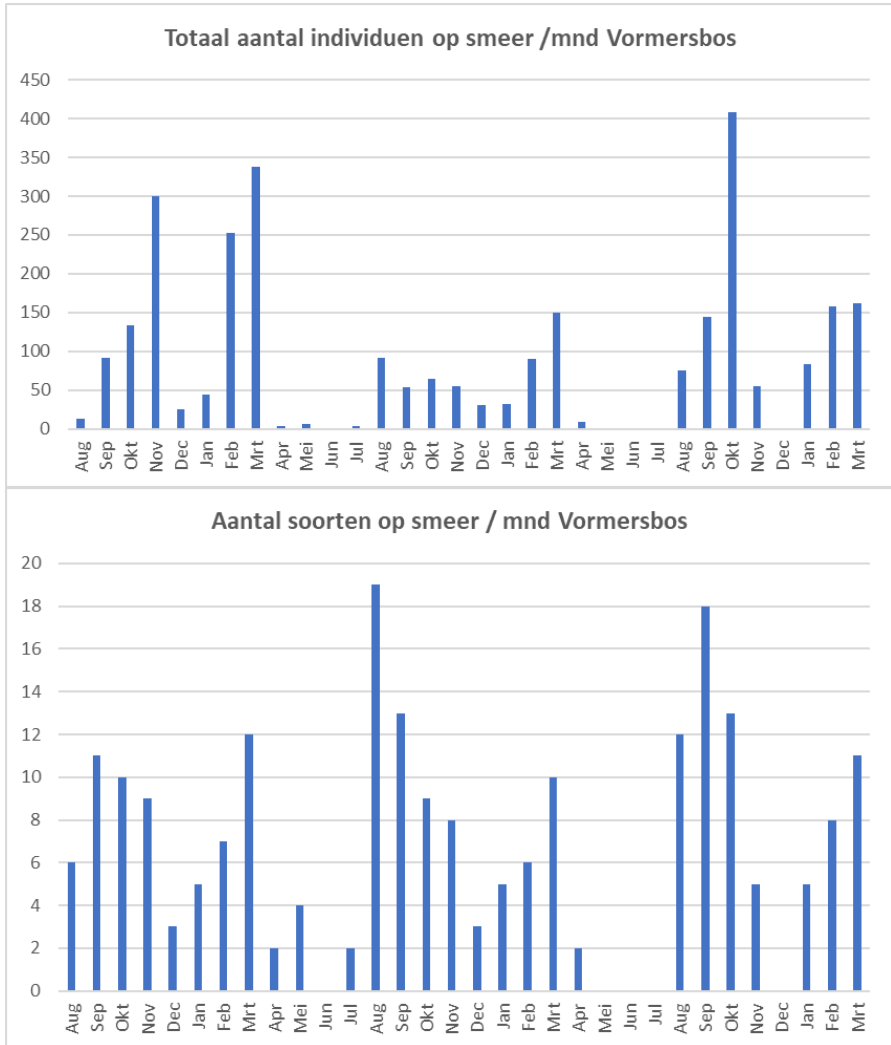
- Eenstaartjes (*Drepanidae*): 1 soort (braamvlinder).
- Spanners (*Geometridae*): 9 soorten.
- Spinneruilen (*Erebidae*): 6 soorten.
- Uilen (*Noctuidae*): 38 soorten (Fig. 2).

Van de microvlinders zijn er soorten gevonden uit 6 families:

- Langsprietmotten (*Adelidae*): 1 soort (bleke langsprietmot).
- Kortvleugelmotten (*Chimabachidae*): 1 soort (voorjaarskortvleugelmot).
- Bladrollers (*Tortricidae*): 1 soort (oranje / lichte boogbladroller).
- Waaiermotten (*Alucitidae*): 1 soort (waaiermot).
- Vederdormotten (*Pterophoridae*): 1 soort (windevedermot).
- Grasmotten (*Crambidae*): 1 soort (oranje kruidenmot).

De soort met het grootste aantal individuen in de gehele onderzoeksperiode is *Conistra vaccinii* (Linnaeus, 1761), bosbesuil (1.591 individuen), gevolgd door *Amphipyra pyramidea*

(Linnaeus, 1758)/berbera Rungs, 1949, piramidevlinder *spec.* (266 individuen), *Conistra rubiginosa* (Scopoli, 1763), zwartvlekwinteruil (233 individuen), *Eupsilia transversa* (Hufnagel, 1766), wachtervlinder (138 individuen) en *Conistra erythrocephala* (Denis & Schiffmüller, 1775), roodkopwinteruil (107 individuen). Daarna komen 13 soorten met een totaal van 10-60 individuen en van 41 soorten werden minder dan 10 individuen geteld (Tabel 2).

FIGUUR 1. Totaal aantal individuen per maand van augustus 2020 t/m maart 2023 (boven) en totaal aantal soorten per maand (onder).

In Figuur 1 zijn het totaal aantal individuen per maand en het aantal soorten per maand in de onderzoeksperiode weergegeven. De grootste aantallen (> 250 individuen) werden gevonden in november 2020, maart 2021 en oktober 2022. Het aantal individuen per maand is uiteraard afhankelijk van het aantal keren dat is gesmeerd. Van augustus 2021 t/m maart 2022 lag het aantal individuen evenwel veel lager dan daarvoor en daarna, ondanks dat er niet persé minder controles waren. Daarbij was het aantal verschillende soorten in augustus 2021 juist het hoogst (19).

TABEL 2. Aantal individuen per soort per jaar op smeer, Vormersbos, 2020 t/m 2023.

Soort		2020	2021	2022	2023	Totaal
Braamvlinder	<i>Thyatira batis</i>		20	3		23
Vlekstipspanner	<i>Idaea dimidiata</i>		1			1
Schimmelspanner	<i>Dysstroma truncata</i>		1			1
Hoekbanddennenspanner	<i>Pennithera firmata</i>	1				1
Kleine wintervlinder	<i>Operophtera brumata</i>	4	6	4		14
Voorjaarsdwergspanner	<i>Eupithecia abbreviata</i>		1			1
Voorjaarsspanner	<i>Apocheima hispidaria</i>				1	1
Kleine voorjaarsspanner	<i>Agriopis leucophaearia</i>		8	4	2	14
Grote voorjaarsspanner	<i>Agriopis marginaria</i>		18	9	32	59
Appeltak	<i>Campaea margaritaria</i>		1			1
Rood weeskind	<i>Catocala nupta</i>		2			2
Karmozijnrood weeskind	<i>Catocala sponsa</i>		1	4		5
Roesje	<i>Scoliopteryx libatrix</i>		4	2		6
Bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>		4			4
Hopsnuituil	<i>Hypena rostralis</i>	1	2			3
Gepluimde snuituil	<i>Pechipogo plumigeralis</i>		1	1		2
Haarbos	<i>Ochropleura plecta</i>			1		1
Volgeling	<i>Noctua comes</i>	10	2	7		19
Open-breedbandhuismoeder	<i>Noctua janthe</i>	2		6		8
Huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	23	7	29		59
Zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>		1	5		6
Vierkantvlekuil	<i>Xestia xanthographa</i>	7	3	28		38
Groente-uil	<i>Lacanobia oleracea</i>		4	1		5
Tweestreepvoorjaarsuil	<i>Orthosia cerasi</i>		6	11	10	27
Kleine voorjaarsuil	<i>Orthosia cruda</i>		22	2	8	32
Nunlinder	<i>Orthosia gothica</i>		1		1	2
Variabele voorjaarsuil	<i>Orthosia incerta</i>		1		2	3
Dubbelstipvoorjaarsuil	<i>Anorthoa munda</i>		17	5	14	36
Witstipgrasuil	<i>Mythimna albipuncta</i>		1	4		5
Meidoornuil	<i>Allophyes oxyacanthae</i>	3	11	19		33
Eikenuiltje	<i>Dryobotodes eremita</i>	2		5		7
Wachtervlinder	<i>Eupsilia transversa</i>	3	32	36	67	138
Roodkopwinteruil	<i>Conistra erythrocephala</i>	24	69	10	4	107
Gevlekte winteruil	<i>Conistra rubiginea</i>				1	1
Zwartvlekwinteruil	<i>Conistra rubiginosa</i>	24	104	42	69	239
Bosbesuil	<i>Conistra vaccinii</i>	371	456	569	195	1.591
Bruine herfstuil	<i>Agrochola circellaris</i>	12	8	9		29
Zwartstiplinder	<i>Agrochola lota</i>	1		1		2

Variabele herfstuil	<i>Agrochola lychnidis</i>	1				1
Geelbruine herfstuil	<i>Agrochola macilenta</i>	14	5			19
Zuringuil	<i>Acronicta rumicis</i>		1			1
Piramidevlinder spec.	<i>Amphipyra berbera / pyramidea</i>	52	93	121		266
Zwart weeskind	<i>Mormo maura</i>	1	1	2		4
Vogelwiekje	<i>Dypterygia scabriuscula</i>		1			1
Agaatvlinder	<i>Phlogophora meticulosa</i>	3	2	3		8
Hyena	<i>Cosmia trapezina</i>		1			1
Halmrupsvlinder / Weidehalmuiltje	<i>Mesapamea secalis / secalella</i>			2		2
Zandhalmuiltje	<i>Mesoligia furuncula</i>	1	1	1		3
Zuidelijke stofuil	<i>Hoplodrina ambigua</i>			1		1
Gewone stofuil	<i>Hoplodrina octogenaria</i>		1			1
Kadeni-stofuil	<i>Caradrina kadenii</i>	1				1
Stofuil spec.	<i>Hoplodrina spec.</i>	1				1
Donker brandnetelkapje	<i>Abrastola triplasia</i>		2			2
Bleke langsprietmot	<i>Nematopogon swammerdamella</i>		1			1
Voorjaarskortvleugelmot	<i>Diurnea fagella</i>		18	3	4	25
Oranje / lichte boogbladroller	<i>Acleris notana / ferrugana</i>		1			1
Waaiermot	<i>Alucita hexadactyla</i>		1			1
Windevedermot	<i>Emmelina monodactyla</i>			1		1
Oranje kruidenmot	<i>Udea ferrugalis</i>			2		2
Totaal		562	944	953	256	2.715
Soorten		23	45	35	14	59
Nieuwe soorten		23	29	5	2	59

In de loop van 2023 hoop ik een uitgebreidere rapportage hiervan af te ronden. Twee eerdere verslagen staan op mijn website <https://fauna-onderzoek-wijchen.nl/> (Hollander, 2020, 2021).

FIGUUR 2. Eikenuiltje. Vormersbos bij Wijchen, 27.ix.2022.

Bronnen

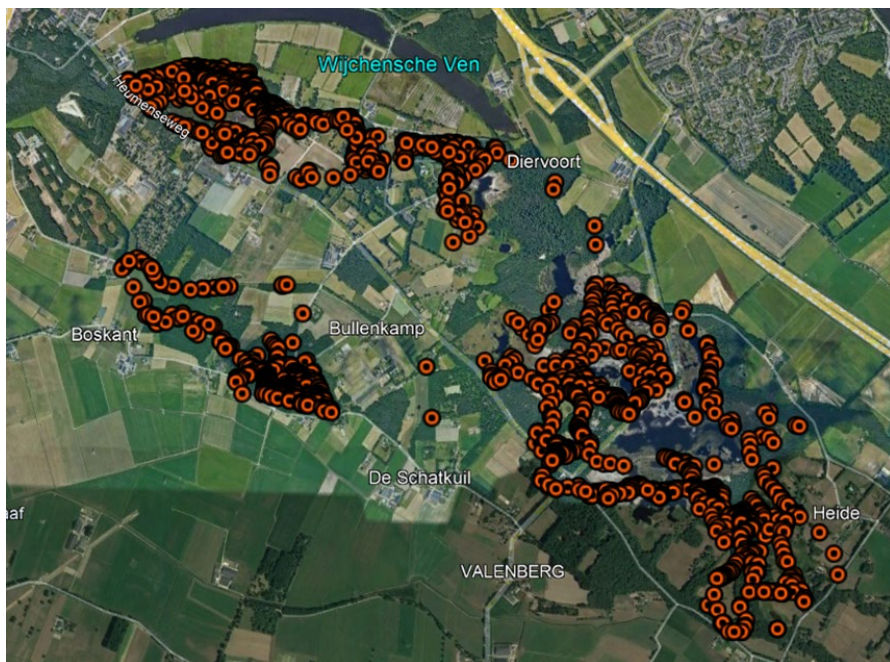
Hollander, H. 2020. Nachtvinders op smeer Wijchen 2020. Vormersbos, Balgoyse Wetering, Wijchens Meer, bosje De Beemd. Rapport 38.

Hollander, H. 2021. Nachtvinders op smeer, Vormersbos Wijchen. Voorjaarsuilen januari-april 2021. Rapport 39.

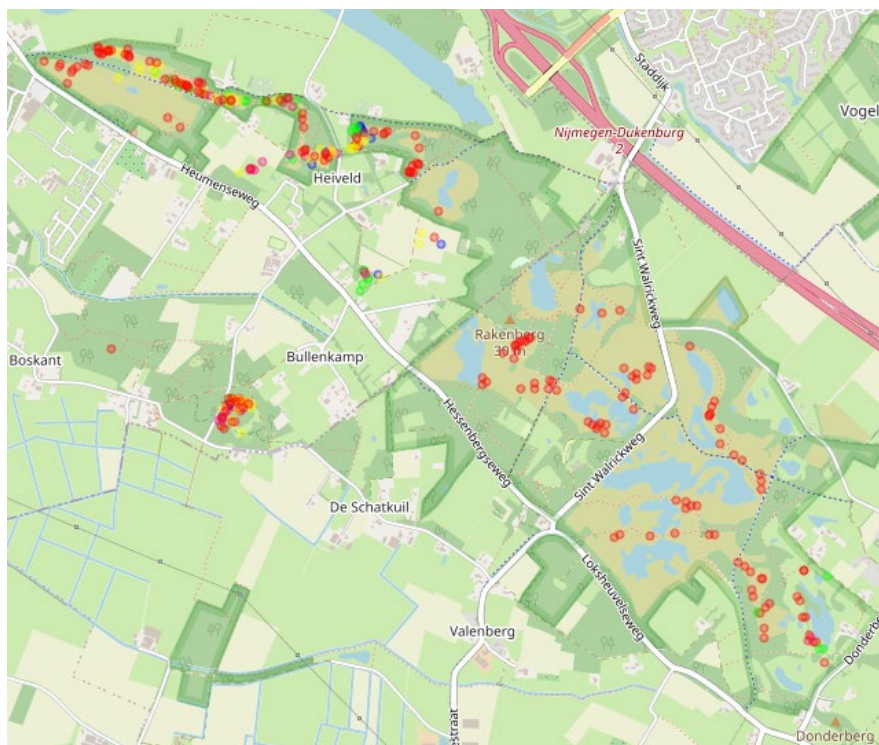
NACHTVLINDERS IN DE HATERTSE EN OVERASSELTSE VENNEN

Hans Hollander (tekst en foto's)

De Hatertse en Overasseltse Vennen is een vennengebied van ca. 520 hectare in de gemeentes Heumen en Wijchen, waarin zo'n twintig vennen liggen met eromheen rivierduin-, heide- en bosgebied. Op www.waarneming.nl zijn door veel verschillende waarnemers 337 soorten macro's ingevoerd. Van 2004 t/m 2022 betreft dat 12.500 waarnemingen. Zelf vond ik hier sinds 2011 54 soorten macro's. Dit zijn vooral waarnemingen van dagactieve nachtvlinders en waarnemingen op smeer. In 2022 vond ik 49 soorten en deed ik 553 waarnemingen van in totaal 823 individuen. Figuur 1 geeft al mijn 1.940 waarnemingen in 2022, van macro's en micro's samen. Figuur 2 geeft alle waarnemingen van *Lythria cruentaria* (Hufnagel, 1767), zuringspanner (Fig. 3), vanaf 2014, in het gebied voorkomend op heide en schrale graslanden. Een samenvatting van alle waarnemingen is opgenomen in Hollander (2023).

FIGUUR 1. Waarnemingen van macro's en micro's in 2022 (1.940 eigen waarnemingen; Hollander, 2023).

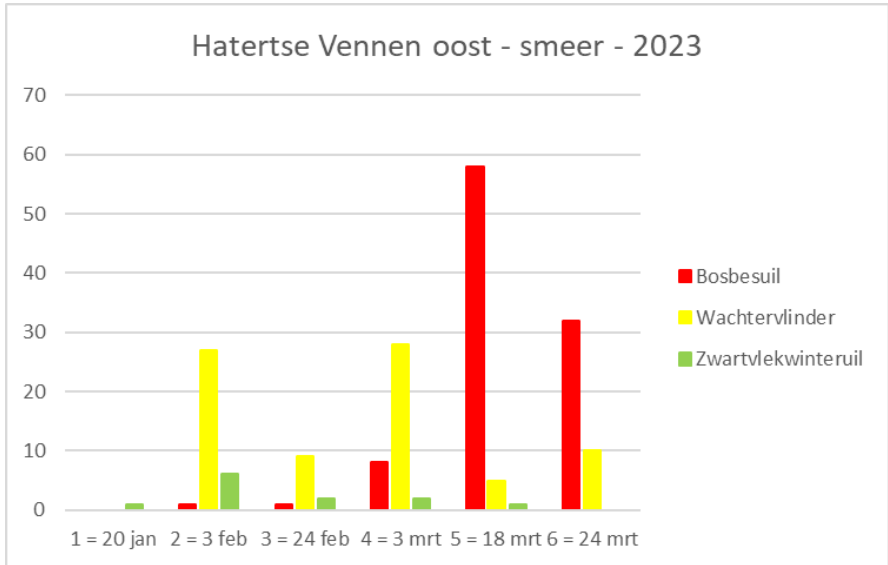

FIGUUR 2. Eigen waarnemingen *Lythria cruentaria* (Hufnagel, 1767), zuringspanner in 2014 (3x, lichtblauw), 2016 (5x, lichtroze), 2017 (5x, lichtgeel), 2018 (12x, donkerblauw), 2019 (39x, groen), 2020 (33x, donkerroze), 2021 (42x, geel) en 2022 (180x, rood).

FIGUUR 3. Zuringspanner, Hatertse en Overasseltse Vennen, 25.iii.2022.

In 2023 heb ik gesmeerd in twee deelgebieden, Bullenkamp en Hatertse Vennen-oost, met in totaal 11 soorten macro's en 483 individuen. Figuur 4 geeft de waarnemingen van drie soorten, *Conistra vaccinii* (Linnaeus, 1761), bosbesuil, *Eupsilia transversa* (Hufnagel, 1766), wachtervlinder, *Conistra rubiginosa* (Scopoli, 1763), zwartvlekwinteruil, op smeer in 2023 (6 rondes in Hatertse Vennen-oost). Tabel 1 geeft alle waarnemingen op smeer in deze gebieden in 2023.

FIGUUR 4. Waarnemingen van drie soorten: *Conistra vaccinii*, bosbesuil, *Eupsilia transversa*, wachtervlinder, *Conistra rubiginosa*, zwartvlekwinteruil op smeer in 2023 (6 rondes in Hatertse Vennen-oost).

FIGUUR 5. Papegaaitje, Bullenkamp bij Nijmegen, 13.i.2023.

TABEL 1. Waarnemingen op smeer, Bullenkamp en Hatertse Vennen-oost, januari t/m april 2023.

Soort		Bullenkamp				Hatertse Vennen-oost							
		13-jan	10-feb	12-mrt	14-apr	20-jan	3-feb	24-feb	3-mrt	18-mrt	24-mrt	3-apr	4-apr
Papegaaitje (Fig. 5)	<i>Chloroclysta siterata</i>	1											
Grote voorjaarsspanner	<i>Agriopsis marginaria</i>		1	1				2	8	1			
Tweestreepvoorjaarsuil	<i>Orthosia cerasi</i>			3			1		2	6	3	3	1
Kleine voorjaarsuil	<i>Orthosia cruda</i>									1	2		
Dubbelstipvoorjaarsuil	<i>Anorthoa munda</i>			9						12			2
Wachtervlinder	<i>Eupsilia transversa</i>	5	94	34			27	9	28	5	10	2	4
Roodkopwinteruil	<i>Conistra erythrocephala</i>	1	1		1					4	4		
Gevlekte winteruil	<i>Conistra rubiginea</i>			1						2			
Zwartvlekwinteruil	<i>Conistra rubiginosa</i>		8	1		1	6	2	2	1			
Bosbesuil	<i>Conistra vaccinii</i>	4	20	53	1		1	1	8	58	32	1	1
Voorjaarskortvleugelmoet	<i>Diurnea fagella</i>									4	1	2	
Totaal		11	124	102	2	1	35	14	48	94	52	8	8
Soorten		4	5	7	2	1	6	4	5	10	6	4	4

Bronnen

Hollander, H. 2023. Nachtvlinderwaarnemingen Overasseltse en Hatertse Vennen 2022. Rapport 44.

Eigen rapportages zijn te vinden op mijn website <https://fauna-onderzoek-wijchen.nl/>.

VIER JAAR GENIETEN VAN *Buddleja* 'BLUE CHIP'

Klaas Kaag (tekst en foto's)

Ik heb in voorgaande bijeenkomsten al eens enthousiast verteld over de kleine vlinderstruikjes op het plein voor mijn huis in Den Helder. Navraag bij de groendienst leert dat het gaat om *Buddleja* 'Blue Chip'. Dit is een rijk bloeiende laagblijvende variant. De struikjes worden niet hoger dan zo'n 80 cm, zodat je ze goed kunt bekijken. Bijkomend voordeel is dat deze variant wat later bloeit dan de bekende *Davidii*. De eerste bloemen gaan eind juli al open en tot begin november zijn er bloemtrossen. De piek van de bloei valt echter tussen half augustus en begin oktober, precies als er ook een hoop beweging is in de vlinderfauna.

Voor mijn huis ligt een speelpleintje met grasveldje en wat toestellen. Langs de huizen is een rand met struikjes met in de hoek een Japanse kers. Die bloeit leuk in het voorjaar, maar is entomologisch verder niet zo interessant. Toen ik er kwam wonen bestonden de stuikjes uit lekker prikkende Berberis. Niet zo leuk voor de kinderen. Een aantal jaar geleden is de Berberis vervangen door vlinderstruikjes en klimop. In totaal staan er nu nog 52 vlinderstruikjes. In eerste instantie keek ik vooral overdag naar de dagvlinders (en kolibrievlinders), maar de laatste vier jaar probeer ik ook 's avonds een rondje te maken. In totaal heb ik er nu 14 soorten dagvlinders gezien. Daar zal ik verder niet op ingaan. Ik zal hieronder wat meer vertellen over de nachtvlinders en micro's.

In totaal heb ik (incl. de kolibrievlinders) 2459 vlinders geteld van 57 soorten. De meeste vlinders (54 soorten, 2426 exemplaren) waren te vinden op de vlinderstruikjes. Op de klimop was het 's nachts een stuk rustiger (12 soorten, 107 exemplaren), hoewel het op mooie dagen in oktober overdag gonsde van de bijen, vliegen en ook dagvlinders (Fig. 1). Drie soorten zijn alleen (met 1 ex) op de klimop gezien. Het eerste uur na zonsondergang is over het algemeen het beste om te tellen. Daarna verandert er weinig, meestal nemen de aantallen al weer wat af. Na middernacht is er meestal weinig meer te zien.

FIGUUR 1. De agaathvlinder, *Phlogophora meticulosa*, houdt ook wel van klimop. Den Helder, 29.ix.2020.

Macro's zijn duidelijk in de meerderheid met 48 soorten en 1715 exemplaren. Daar steken de micro's met 9 soorten en 744 exemplaren wat mager bij af, zeker als je bedenkt dat 680 van die micro's buxusmotten waren, *Cydalima perspectalis* (Walker, 1859). Bij de macro's zijn de uilen (Noctuidae) dominant met 36 soorten, gevolgd door de spanners (Geometridae) met 10 soorten. Slechts 1 spinneruil (Erebidae) is waargenomen: eenmaal een rood weeskind, *Catocala nupta* (Linnaeus, 1767). De kolibrievlinder, *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus, 1758) is de enige pijlstaart en is 18x gezien in 2019, 2020 en 2022.

De vroegste waarnemingen zijn 5 gamma-uilen, *Autographa gamma* (Linnaeus, 1758) op 17.viii.2020, de laatste 1 agaatvlinder, *Phlogophora meticulosa* (Linnaeus, 1758) op 14.xi.2021. De grootste aantallen nachtvlinders zijn te zien in de laatste week van augustus en de tweede week van september. Op 30.viii.2020 werden de grootste aantallen geteld: 19 soorten en 128 exemplaren. Ook op 23.viii.2020 en 11.ix.2022 waren veel exemplaren aanwezig (resp. 105 en 99), maar slechts 6 soorten. In 2020 domineerden 100 gamma-uilen, in 2022 waren er 92 buxusmotten. Dit waren ook meteen de twee talrijkste soorten in de afgelopen vier jaar. Van de gamma-uil werden in totaal 1154 exemplaren geteld, van de buxusmot 680. Daarna wordt het rap minder: 194 huismoeders, *Noctua pronuba* (Linnaeus, 1758), 56 agaatvlinders en 23 volgelingen, *Noctua comes* (Hübner, 1813).

Van vier soorten heb ik rupsen aangetroffen op de vlinderstruikjes. De taxusspikkelspanner, *Peribatodes rhomboidaria* (Denis & Schiffermüller, 1758)(Fig. 2) en de agaatvlinder in 2020 en 2021, de morpheusstofuil, *Caradrina morpheus* (Hufnagel, 1766)(Fig. 3) in 2019, en de peper- en zoutvlinder, *Biston betularia* (Linnaeus, 1758) tweemaal in 2022. De laatste twee soorten heb ik alleen als rups gevonden. De rupsen vraten vooral van bloemen en vruchten.

FIGUUR 2. Rups van de taxusspikkelspanner. Den Helder, 18.viii.2020.

FIGUUR 3. Rups van de morpheusstofuil. Den Helder, 5.x.2019.

De vlinders komen vrijwel allemaal ergens anders vandaan. Bij de echte trekvlinders (9 macro's, 4 micro's) is dat duidelijk (Fig. 4), maar ook de 'gewone soorten' komen van verder weg. Spelende kinderen raggen overdag tussen de struikjes door (dat deden ze bij de Berberis dan weer niet) en ook de schoffelploeg haalt regelmatig alles wat tussen de struikjes opkomt weg. Ik vraag me daarom af of de rupsen die ik (een enkele keer) aantref enige kans maken om succesvol te verpoppen. De meeste vlinders zullen dus uit de tuinen in de directe omgeving of wat verder weg komen. Guus Dekkers gebruikte in de voorjaarsbijeenkomst de Chao1 index om in te schatten hoe volledig zijn inventarisatie was. Deze index is gebaseerd op de staart van de verdeling van waarnemingen, d.w.z. het aantal soorten waarvan slechts 1 of 2 exemplaren gezien zijn in verhouding tot het totaal aantal soorten. Voor het pleintje zou dat 74 soorten macro (48 gezien; 65%) en 12 soorten micro (9 gezien; 75%) betekenen. In dezelfde periode (2019-2022; aug-okt) heb ik met de vangsten in mijn tuin erbij in totaal 84 soorten macro en 67 soorten micro gezien. Vooral de micro's worden in deze dus onderschat. Die zie je dan ook veel minder vaak op bloemen. Desondanks viel er nog genoeg te genieten (Fig. 5, 6).

FIGUUR 4. Satijnlichtmot, *Palpita vitrealis* (Rossi, 1794), en gamma-uil. Den Helder, 12.ix.2020.

Figuur 5. Goudvenstertje, *Plusia festucae*. Den Helder, 12.ix.2020.

Figuur 6. Huisuil, *Caradrina clavipalpis*. Den Helder, 12.ix.2020.

DE LINDEVALLEI

Gerrit Tuinstra

De Lindevallei is een van de gebieden waar we tijdens de excursie van 2023 naar toe kunnen. Omdat ik er al een paar jaar met enige regelmaat kom, met lamp en laken, geef ik een korte impressie van het gebied.

De Lindevallei ligt ten zuidoosten van Wolvega, in het zuiden van Friesland. Dwars door het gebied loopt de rivier de Linde en aan weerszijden hiervan ligt het uitgestrekte natuurgebied, met petgaten, hooilanden en natte bossen.

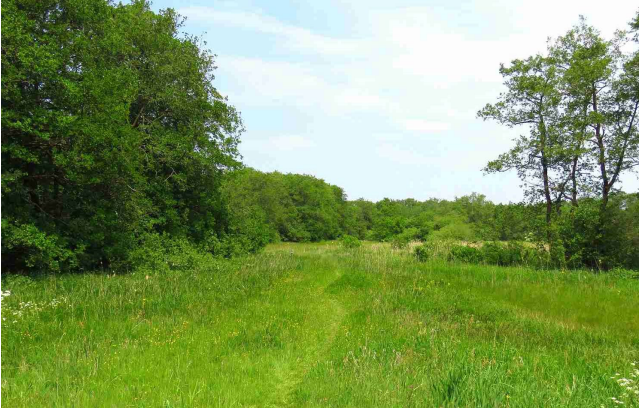
Klaas en Tymo hebben toestemming geregeld voor een locatie aan de zuidkant van de Linde, te bereiken via de Hemweg. Op deze plek ligt een fraai hooiland, waar ik in het verleden interessante waarnemingen heb gedaan, met name ook van bijzondere micro's.

De gebieden aan de noordzijde van de rivier zijn moeilijk te bereiken. Wellicht kunnen we hier ook toestemming voor krijgen en dan met een select gezelschap hier staan met de lamp. Centraal in dit gebied ligt een oud sluisje. Tot hier is het gebied met de auto te bereiken. Ook rond deze plek liggen interessante vochtige hooilanden, temidden van de petgaten en broekbossen.

Een kleine impressie van resultaten van eerdere inventarisaties wordt hierna gepresenteerd. Tijdens 16 vangnachten in de jaren 2006 t/m 2021 werden in totaal ca. 470 nachtvlindersoorten waargenomen. Tot de meeste bijzondere behoren vooral micro's zoals de vikingmot, *Ostrinia palustralis* (Hübner, 1796), waarvan ook de rupsen werden gevonden in de stengels van waterzuring; satijnboogbladroller, *Acleris lorquiniana* (Duponchel, 1835); witvlekboegsprietmot, *Monochroa conspersella* (Herrich-Schäffer, 1854); donkere boegsprietmot, *Monochroa divisella* (Douglas, 1850); en lisdoddepalpmot, *Atremaea lonchoptera* (Staudinger, 1871).

Binnen de groep van de macro's zijn er een aantal soorten, die in meer of mindere mate kenmerkend zijn voor vochtige gebieden, ook waargenomen in de Lindevallei, zoals de rietluipaard, *Phragmataecia castaneae* (Hübner, 1790); kleine wapendrager, *Clostera anachoreta* (Denis & Schiffermüller, 1775); eppedwergspanner, *Eupithecia selinata* (Herrich-Schäffer, 1861); sneeuwbeer, *Spilosoma urticae* (Esper, 1789); moerasgoudvenstertje, *Plusia putnami* (Grote, 1873); bonte marmeruil, *Deltote deceptor* (Scopoli, 1763); zilverhaak, *Deltote uncula* (Clerck, 1759); wollegras-uil, *Celaena haworthii* (Curtis, 1829); bochtige smele-uil, *Photodes minima* (Haworth, 1809); moeras-w-uil, *Lacanobia splendens* (Hübner, 1808); en splinterstreep, *Naenia typica* (Linnaeus, 1758). Daarnaast komt in het gebied de prachtige poelruitspanner, *Gagitodes sagittata* (Fabricius, 1787) voor.

Op de volgende pagina staan wat sfeerfoto's van dit fraaie gebied.

FIGUUR 1. Lindevallei.
Foto: Gerard Bergsma.

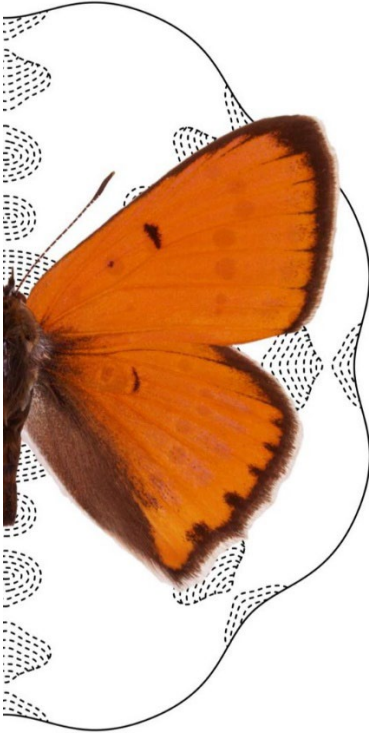
FIGUUR 2. De Linde.
Foto: Gerard Bergsma.

FIGUUR 3.
Helomapoolder.
Foto: Gerard Bergsma.

NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

Luc Willemse

Wel lid van een sectie en **NOG NIET** van de NEV ?

Het lidmaatschap van de NEV heeft vele voordelen :

- tweemaandelijks het tijdschrift [Entomologische Berichten](#)
- gratis abonnement op de serie [Entomologische Tabellen](#)
- korting op de andere [tijdschriften](#) van de vereniging
- gratis gebruik van de [bibliotheek](#) van de vereniging (één van de beste bibliotheken ter wereld op insectengebied)
- diverse ledenkortingen op [boeken](#) en [microscopen](#)
- het computerprogramma [Klasse](#), waarmee je eenvoudig je entomologische waarnemingen en collecties kunt beheren, met korting voor leden te koop
- lid worden van alle [secties](#) van de vereniging
- deelnemen aan de landelijke [bijeenkomsten](#) van de vereniging.

Voor informatie en aanmelding: www.nev.nl

NAJAARSBIJENKOMST SECTIE SNELLEN

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op
Zaterdag 14 oktober 2023

Om 11.00 uur in het Centrum voor Natuur- en Milieu- Educatie “Landgoed Schothorst”
het Groene Huis te Amersfoort, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort;
tel: (033) 469 52 00; e-mail: cnme@amersfoort.nl

AGENDA

10.30 uur	Zaal open
11.00 uur	Opening met bestuursmededelingen;
stilstaan bij 40-jarig jubileum
sectie Snellen
12.30 uur	Lunchpauze
13.30 uur	Faunistische mededelingen
16.00 uur	Sluiting

Routebeschrijving, zie <https://www.hetgroenehuisamersfoort.nl/contact>
Voor openbaar vervoer check <https://9292.nl>

NAJAARSBIJEENKOMST SECTIE TER HAAR

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op
zaterdag 4 november 2023

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15,
4145 NN Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur Zaal open
11.00 uur Opening & bestuursmededelingen,
 stilstaan bij 25-jarig jubileum
 sectie Ter Haar

Graag van te voren aanmelden bij Maja

(boos@xs4all.nl) ivm het bestellen

van wat lekkers bij de koffie!

12.30 uur Lunchpauze
13.30 uur Faunistische mededelingen
16.00 uur Sluiting

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A27 vanuit Breda: neem afslag Lexmond. Na 200 meter op rotonde rechts naar Hei- en Boeicop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boeicop. Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, 4500 meter, afslag 12 (Leerdam/Everdingen). Bij de tweede kruising rechtsaf: Hei- en Boeicop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/Leerdam. Hierna zie boven.

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Vanaf NS station Utrecht en vanaf NS station Leerdam rijdt U-OV buslijn 85 op zaterdagen twee keer per uur. De uitstaphalte is op de kruising naar Hei- en Boeicop (halte Kortgerecht Blauwbijl). Vanaf hier een kleine 20 minuten lopen naar de Schaapskooi. Check <https://9292.nl> voor actuele informatie over de vertrektijden.

Richtlijnen voor auteurs van Franje

Iedereen die een voordracht gehouden heeft tijdens de bijeenkomsten van de werkgroep Snellen en de sectie Ter Haar wordt verzocht binnen 4 weken na de bijeenkomst een samenvatting van de voordracht op te sturen naar de secretaris van Snellen of Ter Haar (zie colofon voor mailadressen). Zie de aanwijzingen hieronder.

- Titel op eerste regel, regel open, dan auteur(s), regel open, tekst vanaf regel 5.
- De eerste keer dat een soort genoemd wordt moeten zowel de wetenschappelijke naam (met naamgever en jaartal) én de Nederlandse naam genoemd worden. Voorbeeld: *Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller, 1775), bruine sikkeluil. Let op de belettering: wetenschappelijke naam cursief, geslachtsnaam met hoofdletter, soortnaam met kleine letter; Nederlandse naam met kleine letter.
- Data van waarnemingen: 12 september 2019 weergegeven als 12.ix.2019.
- Verwijzingen naar bronnen met naam en jaartal tussen haakjes, bijvoorbeeld:
 - De rups leeft van korstmossen en is schitterend gecamoufleerd (Voogd, 2019); of:
 - Lempke (1960) schreef dat *flexula* een ruim verbreide soort was op zandgronden.
- Verwijzingen naar websites tussen haakjes, bijvoorbeeld (waarneming.nl)
- Foto's altijd apart meesturen in originele (ongecomprimeerde) vorm, met vermelding van de plaats en datum waar de foto gemaakt is.
- Auteurs moeten zelf zorgen voor toestemming van het gebruik van foto's van internet (lepiforum, vlindernet, etc.)

Voorbeelden van bronnen

Ellis, WN, Groenendijk, D, Groenendijk, MM, Huigens, ME, Jansen, MGM, van der Meulen, J, van Nieukerken, EJ & de Vos, R. 2013. Nachtvlinders belicht: dynamisch, belangrijk, bedreigd. De Vlinderstichting, Wageningen & Werkgroep Vlinderfaunistiek, Leiden.

Lempke, BJ. 1960. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (dertiende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 109: 221-301.

Voogd, J. 2019. Het Nachtvlinderboek. KNNV Uitgeverij, Zeist.
waarneming.nl, geraadpleegd op 1 december 2019.

www.vlinderstichting.nl/vlinders/overzicht-vlinders/details-vlinder/bruine-sikkeluil, geraadpleegd op 1 december 2019.

Achterblad: Vlindervangers vangen vlindervanger tijdens de Snellen-Ter Haar excursie.
Schoorl, 2.vii.2022. Foto: Jannie Sinnema.

